

KENT TARİHİ MÜZELERİ VE ARŞİVLERİ

ÇEKÜL Vakfı-Tarihi Kentler Birliği Yayınları
Kılavuz Kitapçıklar Dizisi 2

© ÇEKÜL Vakfı-Tarihi Kentler Birliği, 2013
Her hakkı saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında
yazılı izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Metin: Handan Dedehayır, ÇEKÜL Vakfı Yayın Koordinatörü
Müge Değirmenci, ÇEKÜL Vakfı Bilgi Belge Merkezi Sorumlusu
Fotoğraflar: ÇEKÜL Vakfı Arşivi, <http://en.wikipedia.org>
Grafik tasarım: NDR tasarım ve reklamcılık
Basıldığı yer: Stil Matbaa, www.stil.com.tr
Basım tarihi: 2013
ISBN:

ÇEKÜL Vakfı (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı)
Ekrem Tür Sok. No: 8, 34435
Beyoğlu, İstanbul
t 0212 249 64 64
www.cekulvakfi.org.tr

Tarihi Kentler Birliği
Şerifler Yalısı, Emirgan Mektebi sok. No. 7
Sarıyer, İstanbul
t 0212 323 31 32
www.tarihiKentlerBirligi.org

(ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Mithat Kirayoğlu,
Bursa Kent Müzesi Genel Müdürü Ahmet Erdönmez,
ÇEKÜL YDK üyeleri Y. Mimar-Restoratör Y. Metin Keskin ve
İletişimci/Tasarımcı Nadir Mutluer'e katkılarından dolayı teşekkür ederiz.)

KENT TARİHİ MÜZELERİ VE ARŞİVLERİ

İçindekiler

Sunuş.....	09
Kent Müzeleri ve Arşivleri	13
Kent müzesi, kimlik ve aidiyet	14
Kent bellekleri: Müze, arşiv ve kütüphaneler	15
Çağdaş kent müzesinin özellikleri	17
Kent müzelerinin tarihsel gelişimi	18
Türkiye'den örnekler	23
Neden kent müzesi?	28
Kent Müzesinin Kurulum Süreci	31
Yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları	33
Yönetimsel yapılanma	35
Araştırma ve bilgi toplama	37
Müze konsepti ve senaryo	39
Fiziki mekân: Müze yapısı	41
Koleksiyon oluşturma	48
İç mekân tasarımı	50
Kent Müzesinde İşletme, Yönetme ve Yaşatma	57
Küçük Ölçekli Kentler için Kent Müzesi Modeli	61
Sonuç	65
EK 1: Tarihi Kentler Birliği Kent Müzeleri ve Arşivleri	
Kuruluş ve İşleyiş Yönergesi	66
EK 2: Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik	68
EK 3: Kent Bellek Merkezleri: Türleri ve Tanımları	75

Kent müzeleri bir eğitim meselesidir...

*Geçmişler geleceğe,
suyun suya benzemesinden daha çok benzer.
İbn Haldun, Mukaddime, 14. yy.¹*

Kent müzeleri temelde bir kentin yaşam serüvenini, tarihsel ve kültürel birikimini her yaş diliminden insanla paylaşan, baktığını gören kuşaklar yetiştirmek için oluşturulan bir eğitim ortamıdır. İnsanları müzeyle tanıştıran, müze okumayı, müze gezme alışkanlığı edinmeyi sağlayan bir alıştırmadır... Tarihin her dönemini ve her kesitini canlandıran, güncel yaşamla buluşturan bir mekân... Genç kuşakların kentin kokusunu içine çektiği, hemşerilik havasını kokladığı bir deneyim...

Kültür mirası bir kimlik mirasıdır; kent müzeleri ise bu mirasın en güçlü anlatıcıları... Kent müzeleri, ulusal ölçekte eğitimden sorumlu yetkililerin ve tüm resmi ya da özel eğitim kurumlarının gündeminde yer almalıdır; tüm eğitimcilerin, ailelerin ve yerel yönetimlerin öncelikleri arasında ilk sırada gelmelidir. Kültür sanat etkinliklerinin, konservatuarların, festivallerin, farklı eğitim seçeneklerinin hepsinden önce gelen başlık olmalıdır kent müzeleri...

Kent müzeleri, kültürel kimliğimizi dünden bugüne, bugünden de yarına taşıma görevi üstlenen bir eğitim işlevini yerine getirir. Çünkü kültür, geçmişin birikimini geleceğe aktaran, ülkenin kimliğini zenginleştiren, ülke kalkınmasına katkı sağlayan, dünyanın ortak mirasına katkıda bulunan toplumsal bir varlıktır. Kültür, her türlü bilginin, becerinin ve deneyimin kuşaklardan kuşaklara aktarılacak zenginleşmesiyle var olur. Bu aktarımın en önemli aracı da eğitimidir ve eğitim kültürün sürekliliğinde önemli bir araç olduğu kadar oluşumunda da bir yapıtaşdır. »

¹ <http://turkbilimi.com/>

Kent müzeleri bir müze değil, bir eğitim meselesidir. Kentin geçmişten gelen birikimini sergilerken yerelden evrensele uzanmalı, bu birikimi yeni bilgi ve teknolojilerle sürekli geliştirmeye, koleksiyonunu, kitaplık ve arşivini zenginleştirmeye ve çeşitlendirmeye açık olmalıdır. Müzeyi ziyaret eden gençler, “Benim kentim budur, nitelikleri de bunlardır” diyebilmelidir.

Kent müzeleri tüm bu nedenlerle, kentlerin doğal, kültürel ve tarihi birikimini koruma ve yaşatma misyonu taşıyan ÇEKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği’nin öncelikli konuları arasında yer almaktadır. 14 Eylül 2002 tarihli Edirne Toplantısı’nda TKB Meclisi, Tarihi Kentler Birliği Kent Müzeleri ve Arşivleri Kuruluş ve İşleyiş Yönergesi’ni kabul etmiş, bu kararını Mayıs 2011 tarihli Samsun Buluşması’nda, “Kentler Kimliğini Unutmamalı: Her Kente Kent Müzesi” sloganıyla bir kez daha pekiştirmiştir. Kent müzelerinin tüm yurdu sarması dileğiyle,

Metin Sözen

Kent Müzeleri ve Arşivleri

*Bir kentin hayatı nedir ki?...
Kendisinden başka kim anlatabilir geçmişini ve şimdisini,
Ve geleceğini kendi tarihinin, kendi tanıklığından başka...
Benden başka kaç kent var yerin üzerinde ve altında,
Hem kendisi olan hem de tarihinin tanıklığını yaşayan...
Refik Durbaş, "Taşın ve İnancın Şiiri Mardin"²*

Yaklaşık iki yüzyıldır yeryüzünde hayat kentlerde akıyor. Ekonominin dinamizmi kentlerde, teknoloji, değişim kentlerde... Sağlık, eğitim kentlerde... Sanat, kültür, estetik kentlerde... Toplumsal ayrışma, çatışma, kargaşa, siyaset yine kentlerde... İnsanlık tarihinin iniş çıkışları, durakları, kavşakları ise kentlerin belleğinde...

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ülke nüfusunun büyük çoğunluğu kentlerde yaşıyor. 19. yüzyılda başlayan, 20. yüzyılın ikinci yarısında ülkemizde de ivme kazanan kentlere akış, günümüze kadar hızını hiç yitirmedi. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2011 yılı sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun % 76,8’i il ve ilçe merkezlerinde yaşamını sürdürüyor.³

Toplumsal yapıda köklü dönüşümlere neden olan hızlı kentleşmenin olumsuz sonuçları da aynı hızla üst üste yığılıyor. Özellikle son yarım yüzyılda kentler çok yıprandı. Daha iyi bir yaşam umuduyla yerlerinden yurtlarından kopup gelenler de, kuşaklar boyu kentte kök salmış yerliler de hoşnut değil kentlerinden. Ne yeni gelenler aradıklarını bulabiliyor, ne de eskiler yurt bildikleri mekânlara aşına artık. Yine de kimse kentten vazgeçemiyor. ‘Her şeyin mümkün olduğu o yer’ insanları kendine çekmeye devam ediyor. Yıllar yılları kovalarken, kentlerin kuşaklar boyu ürettiği kültür birikimini korumak zorlaşıyor, kentsel bellek yitip gidiyor, kent kimliği yok oluyor. Kentlinin yaşadığı mekâna yabancılaşmasını, kendini ‘oraya’ ait hissetmesini sağlamak giderek zorlaşıyor.

²Fotografya, sayı 9, <http://www.fotografya.gen.tr/issue-9/mardin.html>

³<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10736>

Kent müzesi, kimlik ve aidiyet

*Günümüz geçmişin ürünüdür.
Bernard Lewis, tarihçi ⁴*

Kentlinin kentle aidiyet bağlarını güçlendirmek ve yaşadığı mekânı benimsemesini sağlamak, günümüzün en çapraşık sorunlarının başında gelmektedir. Bugün çoğu kent, insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından biri olan güven duygusunu karşılamaktan giderek uzaklaşıyor. Kendini yabancı hissettiği, kodlarını çözemediği kentsel bir ortamda yaşamak çoğu kentli için önemli bir huzursuzluk kaynağı. Kentin tarihi süreç içinde geliştirdiği kültürle bütünleşemeyen 'kentliler'i, kentin kültürel özellikleriyle ve geçmişiyle barıştırmak ise öncelikli bir sorumluluk.

Kentli kimliği ve kentli bilinci yaratmanın önkoşulu, kenti 'o kent' yapan tarihsel serüveni canlı tutmak, tarihsel dokusuyla, mekânlarıyla, adap erkânıyla, ilişki biçimleriyle tanıdık hale getirmek, geçmişle bugünü birbirine bağlayıp geleceğe uzanmak. İşte tam da bu noktada kent müzeleri ve arşivleri, kentin geçmişi ve kültürüyle uyumlu bir değişime katılan ve kentli bilincine sahip hemşehriler yaratma işlevi görür. Kentliyi ortamından koparan ve geçmişe yabancılaştıran dönüşümün yıkıcı etkisini gideren önemli bir görev üstlenirler. Farklı insanları ortak bir kimlikte buluşturmaya, kaynaştırmaya ve kentleriyle barıştırmaya hizmet ederler.

Kent müzelerinin kahramanları büyük komutanlar, fatihler, krallar değildir; anlatılan da onların hikâyesi, zaferleri, yenilgileri değil. Kent müzelerinin kahramanları sıradan insanlar, yurttaşlardır: Aşçı, kasap, manav, marangoz, din adamı, öğretmen, polis ve benzerleri... Ve bu insanların kendi içlerinden seçtikleri belediye başkanları... Kent müzelerindeki tarih sivil bir tarihtir, yerel bir tarihtir. Kent müzesi, bir kentte yaşanan yerel sivil tarihin belgelenmesi, bir araya getirilmesi ve sergilenmesidir.

Kent bellekleri: Müze, arşiv ve kütüphaneler

Müze, arşiv ve kütüphaneler, ilk örneklerinden günümüze kadar, insan elinden çıkan her türden bilgi taşıyan belgeyi toplayan, koruyan, düzenleyen ve sunan kurumlar olmuşlardır. Birbirinden bağımsız ama birbirleriyle de "bellek" kurumları olarak sıkı ilişki içinde olan müze, arşiv ve kütüphaneler, yaşantılarla ortaya konmuş, bir amaç doğrultusunda üretilmiş her türden kültür ve sanat ürünlerini toplayan, düzenleyen ve gelecek kuşaklara aktarmada köprü işlevi üstlenen kurumlardır. Bu kurumlar birbirlerini tamamlar, bellek olma özelliğini kendi içinde bütünleyen bir özellik taşırlar.

Modern kent bilincinin artmasına paralel olarak kentlerin kültürel bellek kurumlarına verdikleri önem de artmaktadır. Kentin tüm kültürel, sosyal ve sanatsal birikiminin yönetimi, ihtiyaçlara göre yeniden şekillenirken müze, kütüphane, arşiv gibi bir kentin belleğini hizmete sunan kurumlar ön plana çıkmakta, bu kurumlar arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi gerektiği yönündeki anlayış da güçlenmektedir. Müzeler artık "nesne" odaklı olmaktan çıkıp kütüphaneler ve arşivlerle birleşerek "insan" odaklı aktif çalışmalar düzenleyen kurumlara dönüşmüş, kentin odak noktaları haline gelmeye başlamışlardır. Bu merkezlerde yer alan dersliklerde eğitim verilmekte, çeşitli atölye çalışmaları yapılmakta, sergiler, konserler, film gösterimleri düzenlenmektedir.

⁴Prof. Dr. Bernard Lewis ile söyleşi, Radikal Gazetesi, 5/3/2012

Dünyada da bellek kurumları alanında büyük gelişmelerin yaşandığı bu dönemde müze, kütüphane ve arşivlerin oluşturduğu kent bellek merkezleri, tarihi mirasımızın korunmasında, bu alandaki eğitimde ve iletişimde önemli görevler üstlenecek/üstlenmesi gereken kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte müze profesyonelleri (belgeleme uzmanları, küratörler, koruma uzmanları vb.) de koleksiyonlarına ilişkin bilgiyi yönetmede yeni araçlar kazanmışlardır. Ama daha önemlisi, ziyaretçiler için müze, nesnelerin ötesinde farklı bir öğrenme ortamı haline gelmiştir. Müzeyi ister internet üzerinden, isterse şahsen ziyaret edenler, yeni öğrenme yöntemlerine sahip olmuşlardır. Araştırmacılardan öğrencilere kadar her türden müze kullanıcısı, müze kaynaklarına yeni erişim yolları kazanmıştır.

Atina Kent Müzesi
Foto: Hoverlish, 2009. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Museum_of_the_City_of_Athens.jpg

Strasbourg Kent Müzesi
Foto: Szeder László, 2007. <http://en.wikipedia.org/wiki/File:FR-67-Strasbourg29.JPG>

Çağdaş kent müzesinin özellikleri

Kültürel ve tarihsel bellek kaybına uğrayan bir toplum, yaratıcılık kaynaklarını da kaybetmiş olur.

Türkiye'nin her köşesinde büyüklü küçüklü kent müzeleri, bir anlamda bir "görsel tarih yazımı"nı gerçekleştirirken, kent tarihiyle ilgili mevcut eksiklerin belirlenmesini ve tamamlanmasını da harekete geçiriyorlar. Kentli bilinci oluşturma, aidiyet duygusu yaratma, elimizden kayıp giden her şeyi derleme toplama, sınıflama ve koruma işlevini üstleniyorlar. Küreselleşme, ekonomik ve toplumsal değişimler, insanlarda yeni kimlik arayışlarına yol açarken, kent müzeleri bu arayışa cevap veriyor; her kent bir kent müzesiyle kimliğini tanımlamaya çalışıyor.

Çağdaş anlamda kent müzelerinin, kentin önde gelenlerine ait eşyaların sergilendiği, etkileşimsiz, anlatısız, depo-sergilerle dolu kent koleksiyonları olmadığını biliyoruz. Kent müzeleri, iletişim ve eğitim işlevine ağırlık veren, koleksiyonlarını ve görsel malzemelerini anlatılarla destekleyen, ileri teknolojinin olanaklarından yararlanan, geçici sergi ve etkinliklere öncelikli yer veren, dinamik birer kültür merkezleri.

Kent müzesi, kentin tarihsel sürecini, ortaya çıktığı günden başlayarak günümüze kadar yaşanan süreci kapsarken, o kentin insanlarını da içine alan, gündelik hayattaki gelenekleri ve bunların dönüşümünü kapsayan, somut olmayan kültürel mirası yansıtan bir biçimde kurgulanmalıdır. Kentte yaşayan her din, dil, ırk ve kültürel grubun kent tarihindeki yerini ve etkisini kucaklamalı, kentin eski ve yeni sakinleriyle tüm kent nüfusunu ve kentteki bütün toplum kesimlerini temsil etmelidir. Hızla kaybolan konulara öncelik vermeli, yaşayanların anılarını da derlemelidir. »

Kent müzelerinin tarihsel gelişimi

Kent müzeleri 19. yüzyılın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıktı. Yeni bir kıtada yeni bir hayat kurmak için Avrupa'nın farklı ülkelerinden Amerika'nın uçsuz bucaksız topraklarına doğru yola çıkan göçmenler, bu tanımadıkları topraklarda birçok kent oluşturdular. Kurulan yeni kentlerde birlikte yaşamayı öğrenirken başlarından geçenleri belgelemek istediler, kentin tarihi ile birlikte kendi tarihlerini de yazdılar. Ortak bir geleceği kuran insanlar, yaşadıklarını unutmamak ve unutturmamak, kendilerinden sonra gelenlere buraların sahibi olduklarını kanıtlamak, onlara ortak bir geçmiş sunabilmek için kent müze ve arşivlerini kurdular. Farklı dil, din, ırk ve geleneklere sahip insanları kaynaştırmak, ortak bir kültürde harmanlamak gerekiyordu. Kent müzeleri, farklı kökenlerden gelen insanları bütünleştirmenin ve onlara ortak bir kimlik kazandırmanın aracı oldu.

Aynı dönemde Avrupa'da büyük imparatorluklar ve krallıklar yıkılmış, toplumlar Fransız Devriminden sonra ulus devlet ile tanışmıştı. Yıllarca birbirleriyle din, mezhep savaşlarına tutuşan, farklı etnik kökenleri nedeniyle çatışan toplumlar, bir bayrak altında buluşup "biz bir ulusuz" demek durumundaydılar. Amerika'daki "kentlilik, hemşehrilik bilinci"nin yerini, Avrupa'da "yurttaşlık bilinci" alacaktı. Bu nedenle 19. yüzyılda Avrupa'da kent müzeleri yerine Paris'te Louvre, Londra'da British Museum, St. Petersburg'da Hermitage gibi büyük ulusal müzeler kuruldu.

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa kıtası, onca acıdan sonra barışı ve dayanışmayı pekiştirecek çareler düşünmeye odaklandı. Ekonomik işbirliğine yönelik kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu giderek Avrupa Birliği olarak siyasal birliğe dönüştü.

Ardından kültür birliğini pekiştirmek için "ortak miras" anlayışı egemen oldu. Bu gelişmeler Avrupa'daki sivilleşme, demokratikleşme ve yerelleşme hareketine doğru evrildi. Ulus devletlerin yönetimleri yetki ve egemenlik alanlarını gönüllü olarak daraltmaya, yerel yönetimlere ve sivil topluma devretmeye başladılar.

Katılımcı yerel yönetim anlayışının öne çıkmasıyla, kent müze ve arşivleri de önem kazandı. Kent müzeleri, kentin geçmişiyle bugününü birbirine bağlayan, geleceğe uzanan bir yaklaşımla, kentinin gelişim sürecine katılmasını, kentine sahip çıkmasını sağladı. Böylelikle kent müzelerinin kapsamı, içeriği, işlevleri, etkinlikleri çeşitlendi. Kentlerin geçmişine ait belge ve objeleri derleyen, sergileyen, depolayan durağan mekânlar olmanın ötesinde canlı, dinamik, eğitici, geleceği birlikte üretmeyi özendiren mekânlar olarak geliştiler. Kent müzesi anlayışı, kentin geçmişini, tarih boyunca üretilen değerlerini dikkate alan bir değişimin altyapısını oluşturmayı hedef aldı.

Liverpool Müzesi

Foto: John Bradley, 2011. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Museum_of_Liverpool_October_24.jp

Bristol Kent Müzesi

Foto: Steinsky http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bristol_city_museum_and_art_gallery.jpg

Bratislava Kent Müzesi

Foto Martin Proehl, 2004. http://en.wikipedia.org/wiki/File:Bratislava-old_town_hall.jpg

*Yitirilmiş bir gelenek yitirilmiş bir gelecek demektir.
Wang Shu, mimar 2012 Pritzker Ödülü sahibi*

21. yüzyılla birlikte dünyanın küreselleşmenin etkisi altına girmesi ise bilindik değerlerin yeniden tanımlanmasına yol açtı. Artık dünyanın her köşesinde yaşayan insanlar, gezegenin çok uzak köşelerindeki diğer insanlardan haberdar olmaya, ilgi duymaya başladı. Kültürler arasındaki bu etkileşim, bir yandan tektip küresel değerleri dayatır, farklı kültürleri birbirine benzeme tehlikesi ile karşı karşıya bırakırken, bir yandan da farklı kültürlerin özgün kimlikleri ve değerleri çekicilik kazanıyor, insanların merakını uyandırıyor. Özgünlüğünü koruyan, farklılıklarını tanıtabilen ve duyurabilen kentler ilgi odağı ve çekim merkezi oldular ve bu ilgiden kaynak aktarmayı başardılar. Kentler benzerlerinden farklılaşma çabasına girerken, özgünlüklerini simgeleyen “konsept”ler geliştirerek “kimlik”, moda deyimiyle “markalaşma” yarışına katıldılar. Kent müzeleri bu anlamda da kentlerin farklılıklarını, kültürel zenginliklerini ve kimliklerini sergileyecekleri mekânlara dönüştü.

Bristol Kent Müzesi girişinde, Bristol, Filton'daki fabrikada üretilen Biplane (ya da Boxkite) model uçak maketi.
Foto: Adrian Pingstone, 2006

Türkiye’de...

*İnsan yaşadığı yere benzer
O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer
Suyunda yüzen balığa, toprağını iten çiçeğe
Dağlarının, tepelerinin dumanlı eğimine...
Edip Cansever, “Mendilimde Kan Sesleri”, 1974*

Müzecilik fikrinin ülkemiz topraklarında ilk kez gündeme gelmesi Osmanlı döneminde 1846 yılına rastlar. Sultan Abdülmecid’in emri üzerine Damat Ahmet Fethi Paşa, Aya İrini Kilisesi’nde, eldeki silahlarla oluşturulan bir askeri müzenin ilk adımını atar. 1876’da Askeri Müze ile Arkeoloji Müzesi birbirinden ayrılır, 1881 yılında ise müzenin başına Osman Hamdi Bey getirilir. Ressam ve arkeolog Osman Hamdi Bey, Türkiye’de batılı anlamda müzecilik çalışmalarını başlatan kişidir. “Asar-ı Atika Nizamnamesi”ni yenileyerek, imparatorluk sınırları içindeki tüm eserleri İstanbul’da toplar. Cumhuriyetin ilanından sonra, çağdaş müzecilik anlayışı doğrultusunda, eski eserlerin bulundukları yerde değerlendirmesi düşüncesiyle yurt genelinde yeni müzeler kurulur. Topkapı ve Dolmabahçe sarayları, Ayasofya, Kariye gibi birçok tarihsel yapı müzeye dönüştürülür. Bugün Türkiye’nin birçok il ve ilçesinde çok sayıda ulusal müzenin yanı sıra özel müzeler de bulunmaktadır.

Kent müzelerinin Türkiye’deki geçmişi ise yeni sayılır. 1970’li yıllarda İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Kürsüsünde bir doçent olan Metin Sözen, Anadolu’nun tarih ve kültür kentlerini korumaya yönelik bir hareketin sürekliliğini ve önderliğinde oluşan kurumlarla yaşama geçmesini sağlayan öncü kişilerden biriydi. 1975 yılında geleneksel bir Osmanlı kenti kimliğini korumuş olan Safranbolu pilot bölge seçildi. “Geçmişimiz için bir gelecek” sloganıyla Safranbolu’da bir koruma modeli hayata geçirildi. O yılların en önemli derslerinden biri de kentlilerin kentlerini tanımadığı, kentlerine yabancı olduğu gözlemydi.

»

20. yüzyılın ikinci yarısında ivme kazanan kentlere akış, kentlerimizin doğal ve kültürel varlıklarını yitirmelerine, kentlilerin kent kültürünü kazanamamasına ve toplumsal kimliğine yabancılaşmış kuşaklar yetişmesine neden olmuştur. Bu saptama sonucunda, kentlerin belleğinin eski kuşaklarla birlikte yitip gitmesinin bir an önce önüne geçilmesi, unutulmuş değerlerin ivedilikle derlenmesi gereği ortaya çıktı. 1990 yılında kurulan ÇEKÜL Vakfı'nın 7 Bölge 7 Kent projesi kapsamında, kimliğini koruyan kentlerde, kültürel sürekliliği vurgulamak amacıyla önce, özelliklerini yitirmemiş bir geleneksel konut, Çevre Kültür Evi olarak onarılıp değerlendirildi. Kent envanterleri başlatıldı.

Kemaliye Kent Müzesi

Kastamonu Kent Müzesi

Envanterlerden kent arşivlerine, kent belleklerine, giderek Kemaliye, Kastamonu, Bursa gibi örneklerle kent müzelerine doğru açılan ve genişleyen bir anlayış doğdu. Kent hemşehrilerinin oluşturacağı bu müzelerde amaç, ailelerin fotoğraflarından eşyalarına, yönetenlerin kentlerine yaptıkları katkılara, kentin içinde ve çevresinde bulunmuş tarihin her dönemiyle ilgili buluntulara ve kişisel anılara, kısacası kenti kılan her öğeye kapıları açık tutmaktır. Kent müzeleri, kentlilerin emeğinin yansıdığı bir kimlikle, kentin varlığının doğru okunmasını sağlayacak yeni bir iletişim ağının oluşmasına yarayacaktır. »

Akseki Kent Belleği

Kayseri Kent Müzesi

APIKAM Kent Tarihi ve Arşivi Müzesi

Bursa Kent Müzesi

Gaziantep Bayazhan Kent Müzesi

Safranbolu Kent Tarihi Müzesi

ÇEKÜL Vakfı'nın önemli kavramlarından biri olan kent müzeleri, Tarihi Kentler Birliği'nin kuruluşuyla önemli bir ivme kazandı. 2000 yılında Tarihi Kentler Birliği'nin kuruluşuna evsahipliği yapan Bursa kenti, zamanın Büyükşehir Belediyesi'ne bir talepte bulunacaktı: "Bursa, Osmanlı'nın ilk başkenti olmakla gurur duyuyor ancak ne hemşehrilerine ne de ziyaretçilerine sahip olduğu zenginlikleri gösterebiliyor. Bu kente bir kent müzesi gerekiyor!.." Belediye başkanlarının ve valilerin, kent müzeleriyle tanışmaları süreci böyle başladı.

14 Eylül 2002 tarihli Tarihi Kentler Birliği Edirne Toplantısı'nda bir araya gelen TKB Meclisi, Kent Müzeleri ve Arşivleri Kurulu ve İşleyiş Yönergesi'ni kabul etti ve üyeleriyle paylaştı (Bkz. EK 1). İlk kent müzeleri birbirini izledi. Tarihi Kentler Birliği Mayıs 2011 tarihli Samsun Buluşması'nda, kent müzelerine verdiği önemi bir kez daha "Kentler Kimliğini Unutmamalı: Her Kente Kent Müzesi" sloganıyla gündeme getirdi ve hareketin büyük bir ivme kazanmasına yol açtı.

2011 yılına gelindiğinde Samsun'da yapılan TKB toplantısında "her kente bir kent müzesi" hedefi ilan edildi. 2012 yılında 360'ı aşkın üyeye sahip olan TKB'de, belediye başkanlarının bu konuya gönüllü yaklaşımları ve çalışmaları sayesinde kent müzeleri yaygınlaşmaya başladı. Tarihi Kentler Birliği bugün gelinen aşamada, üye kentlerin kent envanteri, kent arşivi, kent belleği ve giderek kent müzesi oluşturma sürecine ÇEKÜL Vakfı ile birlikte destek veriyor, yol göstericilik yapıyor.

Dünyada gelişmiş örnekleri de dikkate alarak, kentlerin anılarla yüklü geçmişini, bugününü ve geleceğini doğru yansıtacak, kentlinin kendisinden kopmaz bir parça olarak göreceği ortamları yaratmak, ortak bir görev olarak karşımızda duruyor.

Kendini korumaya çalışan kentler, el yordamıyla da olsa ilk örnekleri verdiler. Bu konudaki ilk adım, 1999 yılında Erzincan'ın Kemaliye ilçesinde Belediye, Kaymakamlık ve ÇEKÜL Gönüllülerinin girişimiyle atıldı. Ardından, Kastamonu Valiliği'nin çabasıyla, Cumhuriyet döneminin ilk usta mimarlarından Vedat Tek'in eseri olan Kastamonu Hükümet Konağı'nda, halkın bağışladığı belge ve objelerle Kastamonu Kent Tarihi Müzesi (2002) kuruldu. Onları, İzmir'de onarılan eski İtfaiye Binası'nda oluşturulan, ileri teknolojiyle desteklenmiş Kent Arşivi ve Müzesi (APİKAM) (2004) izledi. Aynı yıllarda Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursalıların yoğun desteğiyle, yine eski bir yapı olan Adliye Binası'nda Bursa Kent Müzesi'ni (2004) gerçekleştirdi.

İlk örnekleri bugün diğerleri izliyor: Kayseri (2003), Gaziantep (2005), Antalya'da Elmalı, Kaş ve Akseki (2003), Karabük'te Safranbolu (2006), Ankara'da Beypazarı (2008), Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi ve Dilek Sabancı Sanat galerisi (2009), Çanakkale (2009), İnegöl (2009), Kütahya (2011), Ödemiş (2012). 2012 yılında kurulma aşamasında bulunan kent müzeleri ise Araç, Buldan, Antalya, Eskişehir, Havran, Niksar, Samsun, Side, Sivas, Sultanhisar, Şanlıurfa, Uzunköprü, Yalova, Yalvaç kentlerinde devam ediyor.

Ankara Kent Müzesi Projesi

Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi ve Dilek Sabancı Sanat galerisi

Neden kent müzesi...

*Kültürümüzü yitirmek belleğimizi yitirmektir.
Sir Ken Robinson, eğitimci*

Bellek yitimi insanlar için olduğu kadar kentler için de vahim sonuçlar doğurur. Hafızasını kaybetmiş bir kişi kim olduğunu, nereden geldiğini, nerede yaşadığını, yakınlarını hatırlayamaz, çevresiyle sağlıklı ilişkiler kuramaz, çalışamaz, üretmez. Geçmişle bağını koruyamayan bir kent de aynı duruma düşer. Kentini tanımayan kentlilerin yaşadığı, nelere sahip olduğunun, kimliğinin farkında olmayan bir kentin de durumu farklı değildir. Kentlerimizde belleğine sahip çıkma bilinci oluşmadığı için zaten onları çok kolay elden ve gözden çıkarabiliyoruz. Kent dokusunu ortadan kaldırmak, büyük bir imar hareketi ve başkanın başarısı olarak görülebiliyor. Bütün bunlar, aynı hafızasını kaybetmiş bir insanın bilinçsiz davranışlarına benziyor.

Kent müzeleri kentlerin belleğidir, kimliğidir, geçmiştir, sürekliliğidir, yarını kurgularken başvurulacak en değerli kaynaktır. Kentliler kent müzesine girdiklerinde, çok kısa bir zamanda nasıl bir kentte yaşadıklarını görürler; kentin hafızasını geri çağırırlar. Kapıdan giren kişiyle çıkan arasında bir fark oluşur. Kent müzesinden, yaşadığı kentin önemini kavramış, kendinden önce bu kentte yaşamış insanların bıraktığı izlerin değerini fark etmiş, 'ben de bu kente bir katkıda bulunabilir miyim' düşüncesi kazanan insanlar çıkar.

Kent müzeleri, kentlinin kentiyle tanıştığı mekânlardır. Kentlinin kentiyle ilişki kurmaya, kentini sevmeye başladığı yerlerdir. Yunus Emre'nin deyişiyle, "Gelin tanış olalım, işi kolay kılalım," dileğiyle başlayan bir yola çıkıştır. Anadolu kentleri, mimarisi, kent kültürü ile batıdaki homojen kültürlü kentlerden farklıdır. Kentlerimiz birbirine benzemediği için her kentte aynı modeli uygulamaya çalışmak yerine, farklılıklarımıza uygun farklı modeller geliştirilmelidir.

Selçuk Kent Belleği

Samsun Kent Müzesi

Kent Müzesinin Kurulum Süreci

Kent müzeleri birbiriyle eşzamanlı yürütülmesi gereken bir dizi alt projeden oluşan bir süreç sonucunda kurulur.

Kurulum süreci başlıca;

1. Yönetsel yapılanma,
2. Araştırma ve bilgi toplama,
3. Konsept ve senaryo
4. Fiziki mekân
5. Koleksiyon ve
6. İç mekân tasarımı adımlarından oluşur.

Kent müzeleri sivil halkın, kentlinin müzesi olduğu için belediye hizmetleri arasında sayılmalıdır. Öte yandan valilikler tarafından kurulan kent müzelerinin istenen dinamizmi yaratamadığı gözlenmektedir. Bu nedenle yönetsel yapılanmada yerel yönetimlerin sorumluluk üstlenmesi doğaldır. Ancak doğrudan kentliyi hedef alan böyle bir projede yönetim ilkelerine titizlikle uyulması beklenir.

Kurulum sürecinin 2 yılı aşmayacak şekilde kurgulanabilmesi için, sürecin farklı boyutları ile ilgili çalışmalar aynı zamanda başlamalı ve eşzamanlı yürütülmelidir. Müze binası belirlenip gerekli işlemler ve hazırlıklar tamamlanırken, müze danışma ve yürütme kurulları oluşmalı, hemen ardından müze konsepti ile ilgili çalışmalar başlamalı, müze senaryosu için araştırmalara hız verilmeli, senaryo yazımına geçilmelidir. Çünkü müze binasının yeni işlevine göre onarılıp düzenlenmesi için müze konseptine, iç mekân tasarımının yapılabilmesi için de senaryonun yazılmasına ihtiyaç vardır. Hiç kuşkusuz konsept ve senaryo için de araştırma sonuçlarına ve müze koleksiyonunun bir ölçüde şekillenmesine gerek duyulur. Sonuç olarak etkin bir kurulum süreci için, farklı uzmanlık ekipleri tarafından yürütülmesi gereken, birbirini tamamlayıcı alt süreçler koşut ve eşzamanlı olarak yürütülmelidir.

»

Böylesine karmaşık, ciddi anlamda emek ve finansal kaynak gerektiren bir projenin sürdürülebilirliğini de güvence altına almak öncelikler arasında yer almalıdır. Kent müzelerinin siyasetten ve siyasi değişikliklerden etkilenmemesi için, yerel yönetim sistemine dahil edilmesi, kent bütçesinin bu sistemle ilişkilendirilmesi, müzenin belirli kurallar doğrultusunda sürekliliğinin yönetmelikle düzenlenmesi düşünülmelidir. Unutmamak gerekir ki, kent müzesinin sürdürülebilirliği öncelikle yerel halka bağlıdır. Bir müzenin kentli tarafından benimsenmesi ve sahip çıkılması, yaşaması için en önemli güvencedir.

Kent müzeleri ile ilgili mevzuat

Kent müzeleri yasal anlamda özel müze statüsünde olup, Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğü'nün onayı ile kurulur ve denetlenir. Kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerle vakıfların kendi hizmet konuları veya amaçlarını gerçekleştirmeleri için başvuruları halinde, özel müze açmalarına izin verilmektedir. Özel müze kurma isteklerini konu alan başvurular 2863 sayılı Kanun ve buna bağlı çıkarılan "Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik" (Bkz. EK 2) hükümleri doğrultusunda incelenmekte, müzenin yeterli nitelik ve nicelikte bulunması ve sürekli hizmet vermesi hususları dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Gerçek ve tüzel kişilerce kurulacak müzeler, Bakanlığın izin belgesinde belirlenen konu alanlarına ilişkin, taşınır kültür varlığı bulundurabilir ve teşhir edebilirler. Bu müzelerde taşınır kültür varlıklarının korunması devlet müzeleri statüsündedir. 27.03.2012 tarihi itibarı ile Müzeler Genel Müdürlüğü'nün denetiminde 161 adet özel müze bulunmaktadır.⁵

⁵<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43980/ozel-muzeler.html>

Yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları

Bir kent müzesinin başarıya ulaşmasının birinci koşulu arkasında kararlı bir iradenin bulunmasıdır. Bizzat belediye başkanının bu projenin liderliğini üstlenmesi ve projeye inanması gerekir. Başkanın irade kullanma istekliliği ve değişime açıklığı, projenin hayata geçmesini sağlar. Başkan aynı zamanda, kent müzesini gelecekteki olası karar değişikliklerine karşı korumak amacıyla, sürekliliği de güvence altına alacak önlemleri düşünmelidir. Başkanın iş yoğunluğu bakımından her aşamada sürecin içinde doğrudan bulunma olanağı olmayacaktır. Buna karşılık belediye içinden sorumlu bir kişinin, sürecin yönetilmesi ve gerekli kararların alınması için başkan tarafından yetkilendirilmesi çalışmaların sağlıklı yürümesini sağlar.

Öte yandan kent müzesine karşı "su, elektrik, yol, trafik" gibi ivedi öncelikleri ileri süren, yatırım tercihlerinin "gösterişli kavşaklar, geçitler ve meydanlar"dan yana kullanılmasını savunan görüşlere karşı, yerel yöneticilerin ikna edilmesi sorunu vardır. Bu aşamada, kent müzesinin kente ve kentliye sağlayacağı yararlar, yerel halka ve özellikle de bürokrasiye iyi anlatılmalıdır. Belediye başkanları seçimle, halkın oylarıyla iş başına geldikleri için, öncelikle kente ve kentliye doğrudan katkıda bulunmak ve iz bırakmak isterler. "Kentin tarihini kurtarma" misyonu belediye başkanları için tarihi önem taşır. Ayrıca kent müzeleri uygulamalarının belediye başkanlarına siyaseten puan kazandırdığı da gözlenmiştir.

Bunlara ek olarak basın ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarından yararlanmak, bu kanalları sürekli haberle beslemek birçok kapının açılmasını sağlayacaktır. Örneğin müze koleksiyonuna katılan değerli ve ilgi çekici bir eşya ile ilgili bir senaryo hakkında, bir TV kanalıyla yapılan canlı yayın, gazete ve

»

dergilere verilen haber ve söyleşi, halkın olduğu kadar kanaat önderlerinin desteğini de kazanacak, özellikle bağış toplama konusunda çok yardımcı olacaktır.

Belediye başkanının desteği

- Başkan kent müzesine inanıyor ve güçlü destek veriyor mu?
- Halkla birlikte olduğu ortamlarda, verdiği beyanatlarda, sık sık kent müzesinin önemine değiniyor mu? Halkı müzeye destek vermeye çağırıyor mu?
- Kent müzesinin kurulumunda görev yapmak üzere, birer danışma ve yürütme kurulu oluşturuyor mu?
 - Bu kurullarda, belediye temsilcilerinin yanı sıra yerel uzmanların, kanat önderlerinin, eşrafın, yöredeki üniversitelerin ilgili bölümlerinin, kentteki ilgili kamu kurumları temsilcilerinin, müze yetkililerinin, sivil toplum örgütlerinin, yerel tarihçi ve koleksiyonerlerin yer alması için çaba gösteriyor mu?
- Kent müzesinin kurulumunda tüm kararlarda kendisi söz sahibi olmak yerine, danışma ve yürütme kurullarına yetki devrediyor mu?
- Başkana bağlı olarak çalışan, müzenin kurulumundan işletmesine her aşamasından sorumlu, yetki ile donatılmış bir koordinatör atanmış mı?
- Müze ile ilgili yapının seçimi, mülkiyet sorununun çözülmesi, onarılıp hazırlanmasında, ihalelerin düzenlenmesinde ve bürokratik işlemlerin sonuçlandırılmasında sorun çözücü ve kolaylaştırıcı rol üstleniyor mu?
- Müzenin kurulumunun finansmanı için ödenek ayırma, fon sağlama ya da yaratma, sponsor bulma gibi sorunların çözümünde aktif rol alıyor mu?

Yönetmelik yapma

Örgütlenme

- **Danışma Kurulu:** Halkbilimci, tarihçi, arkeolog, beşeri coğrafyacı ve sosyologlar, üniversitelerin, meslek odalarının, sivil toplum örgütlerinin ve ilçe belediyelerin temsilcileri, muhtarlar, kanaat önderleri, yöreyi iyi tanıyan, yöresel değerler konusunda duyarlı, halkın saygı duyduğu kişilerden oluşan, geniş katılımlı bir Danışma Kurulu var mı? Danışma Kurulunun; kentin içinden, kenti tanıyan ve bilen, kent müzesinin kentin mutabakatıyla ve kentinin katkılarıyla yapılması gerektiğine inanmış kişilerden oluşması gözetilmiş mi?
- **Yürütme / Yönetim Kurulu:** En çok 5 kişiden oluşan, belediye başkanına hesap vermekle yükümlü, kurulum çalışmalarının eşgüdümünü sağlayan, yetki ile donatılmış, uzman bir ekip oluşturulmuş mu?
 - **Kent müzesi yönetmeliği:** Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı özel müze statüsünde olan, koleksiyonu yılda bir kez bakanlık tarafından denetlenen kent müzesinin kapasitesine uygun bir yönetmelik hazır mı? (Bkz. EK 2)
- **Müze Gönüllüleri:** Kentin yerli ailelerinin temsilcileri, çeşitli meslek grupları ve sivil toplum örgütleri temsilcilerinden oluşan bir gönüllüler grubu, kent müzesinin kentli yararına oluşumunu ve yönetimini denetler. Müzeyi sahiplenip yaşatmak için çalışarak, yönetici ve siyasetçilerin değişkenliğine karşı müzenin sürdürülebilirliğini güvence altına alır.
 - Haftada bir toplanmaları, ihtiyaç halinde katkı ve destek vermeleri için teşvik ediliyorlar mı?
 - Fotoğrafçılar, edebiyatçılar gibi derneklerden ihtiyaç karşısında destek alınabiliyor mu?
 - Müze ile ilgili sorunların sorumluluğunu yönetim kuruluyla paylaşıyor, çözüm üretmek için çaba gösteriyorlar mı?

»

- **Yereldeki Kamu Kurumları:** Valilik, kültür müdürlükleri, müze müdürlükleriyle sağlıklı ilişkiler kuruluyor, bilgi paylaşımı yapılıyor mu?
- **Yazım Ekibi** (müze konsepti ve senaryosunun yazılmasından sorumlu), **Fiziki Proje Ekibi** (müze yapısının restorasyon ve işlevlendirilmesinden sorumlu) ve **Tasarım Ekibi** (iç sergi mekânının tasarlanması ve düzenlenmesinden sorumlu) uzman ekipler oluşturulmuş mu?

Finansal Kaynak

- Müzenin kurulum ve işletim giderlerinin (müze binasının satın alınması, restorasyonu ve işlevlendirilmesi; araştırma ve senaryo yazım giderleri; iç mekân tasarımı; sergileme malzemesi üretimi; müze kadrosu ücretleri; müze işletim giderleri) karşılanması için belediyeden bir bütçe ve güvenli kaynak aktarımı yapıldı mı?
- Belediye bünyesindeki kültür müdürlüğüne bağlı olarak, yerel yönetimde olası görev değişikliklerini öngören, müzenin sürdürülebilir yönetimini güvence altına alan bir sistem kuruldu mu?

İnsan Kaynağı: Kent müzelerinin akılcı ve etkin yöntemlerle işletilmesi için, çeşitli uzmanlık dallarını temsil eden bir kadronun görevlendirilmesi gerekmektedir. Belediyenin kadroları arasından görevlendirilen kişiler böyle bir çalışma için yeterli olmamaktadır. Müzenin fiziki mekânına karar verilir verilmez uzman kadronun işe alınması, çalışmaların başından sonuna kadar sürecin içinde yer alması ve yetişmesi sağlanmalıdır.

- Müze ekibini oluşturan sanat tarihçi, arkeolog, halkla ilişkiler uzmanı ve arşivciler, müzenin kurulum aşamasında işe alınmış mıdır?
- Müze ekibinin yetişmesi için insan gücüne yatırım yapılıyor mu?

Araştırma ve bilgi toplama

Kent Araştırmaları Merkezi: Kent müzesi sürecinin en önemli boyutlarından biri araştırmadır. Bir kent araştırmaları merkezinin kurulması, gerek kent müzesinin kurulum aşamasında gerekse müze kurulduktan sonra yapılacak çalışmalara bilgi akışını sağlamak bakımından yararlı olur. Müze kurulurken, eğer kentin yazılı bir tarihi yoksa, kent araştırmalar merkezi tarafından titiz bir çalışma yapılması gerekir. İnternet üzerinden yapılan taramalar, çoğunlukla doğrulanmamış bilgiler, düşük ve kalitesiz görsellerle dolu olduğundan kent müzesi sürecinde asla kullanılmamalıdır.

- Merkezde arşiv tarama, somut ve somut olmayan kültür araştırmaları, mahalle ve köylere uzanan araştırmalar ve sözlü tarih çalışmalarını yürütecek bir kadro ve örgütlenme var mı?
- Devlet arşivleri ve kamu kurumlarının arşivleri tarandı mı?
- Kentin kuruluş dönemine yönelik tüm kaynaklar araştırıldı mı?
- Kentin yaşam kültürünü ve özgün hikâyelerini hâlâ yaşatan evlere ve ailelere, onların belleklerine ulaşıldı mı?
- Kentin yerlileriyle sözlü tarih yapıldı mı? Sözlü tarih çalışmaları, kentin hikâyesini oluşturmaya yardımcı olurken, kentlinin belleğinde biriktirdiği anılara, albümlerde sakladığı fotoğraflara ve değerli objelere ulaşma olanağı verir.
- Tanıtıcı ve bilgilendirici kitap, dergi, CD/DVD ve benzeri malzemeler üretiliyor ve başta yerel halk olmak üzere geniş kesimlerle paylaşılıyor mu?
- Araştırmaların yerel insanlar tarafından yapılmasına özen gösteriliyor mu?

»

Uzman desteği: Müze içeriğini oluşturacak bilgi, belge ve objelerin bilimsel ölçütlere uygunluğunu güvence altına almak için üniversitelerin, akademisyen ve uzmanların katkıları alınmalı, danışman olarak sürecin içinde yer almaları sağlanmalıdır.

- Sözlü tarih çalışmalarını yürüten müzenin profesyonel ekibine uzmanlar destek veriyor mu? Yaşlı kentlilerden doğru bilgiyi, hikâyeyi alabilmek, onları konuşturabilmek için uzmanlar danışmanlık yapıyor mu?
- Yerel halktan toplanan anı ve bilgilerin doğruluğu denetleniyor mu?
- Yayınların hazırlanmasında uzman ve akademisyenler rol alıyor mu?

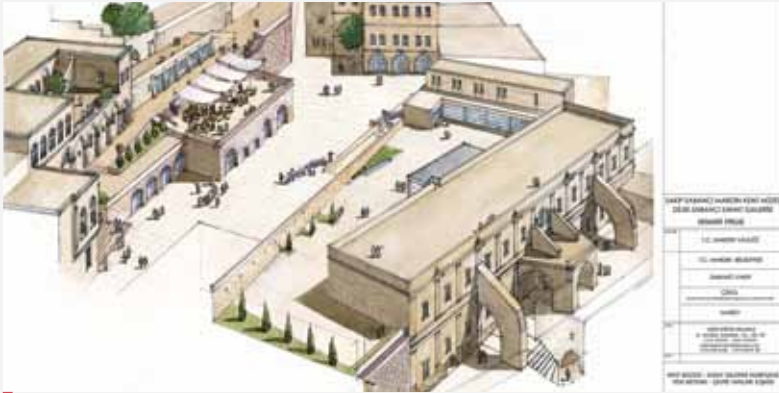
Mardin Kent Müzesi iç mekan

Restorasyon öncesi

Restorasyon sonrası

Mardin Kent Müzesi mimari proje

Müze konsepti ve senaryo

Müze binasının seçimi, restore edilmesi ve işlevlendirilmesi, iç mekân tasarımı ve sergileme düzeni, hepsi müze konseptine bağlı olduğu için, konseptin belirlenmesi ve senaryonun yazılması en öncelikli adımlardandır. Örneğin, el sanatlarının öne çıktığı bir kentte, müze konsepti de bu ögeye odaklanır. Ancak tarihsel derinliğe ve güçlü bir kent kimliğine sahip kentlerde, müzenin kentin hangi özelliklerini öne çıkaracağı, müze senaryosunun nasıl bir akış izleyeceğini belirlemek, önemli bir çalışma gerektirir. Özellikle bu tür kentlerde konseptin oluşturulması uzun ve sancılı bir süreç olabilir. Konsept doğrultusunda gelişen bir senaryonun yazılarak müze sistematığının oluşturulması, kentin söz sahibi insanların (danışma kurulu), güvenilir yerel tarihçilerinin, varsa bilim insanlarının, kentin farklı siyasetçilerinin, katılımcı insanların, köklü ailelerin temsilcilerinin katılımıyla ortaya çıkar. Kentlinin kabul edip benimseyeceği bir konsept üzerinde uzlaşmak, ortak değerler üzerinde anlaşmak; mekânsal tasarım ve üslup tartışmalarının önüne geçer. Önemli olan kent müzesinin, etnografya objelerinin toplandığı depo birimlerinden oluşan bir yere dönüşmesini önlemektir.

Konsept

- Müze kurma kararının ardından ilgili kurullar, kentin özelliklerine uygun müze konseptinin belirlenmesi için çalışmaya başlıyor mu?
- Konsept ve senaryo çalışması sırasında, kentle ilgili kapsamlı araştırmaların ve sözlü tarih çalışmalarının veri ve bulgularından yararlanılıyor mu?
- Konsept belirlendikten sonra; kentin çeşitli tarihsel dönemleri, kırılma noktaları, farklı uygarlık ve kültürlerin izleri, belirleyici kişilikler, üretim/ticaret/ekonomi, siyaset, sosyal yaşam, kültür, sanat, spor, vb başlıkları içeren senaryo yazımına geçilmiş mi?

»

Senaryo

- Kentin iyi yazılmış bir hikâyesi var mı?
- Kent müzesinin öncelikli hedefi yerli sivil halk olduğuna göre, her yaş ve eğitim düzeyinden kentliye hitap eden ortak bir dil ve yalın, akılda kalıcı bir hikâye oluşturulmuş mu?
- Hikâyede, müzenin omurgası ve bölümleri (zaman içinde genişleme potansiyeli göz önüne alınarak) dikkate alınmış mı?
- **Kronolojik tarih:** Kentteki ilk yaşam izlerinden başlayan tarihsel süreç, kronolojik olarak ve kırılma dönemleri vurgulanarak anlatılıyor mu?
- **Tematik tarih:** Kentin kültürel yaşamında öne çıkan ve mutlaka yer alması gereken temalar (üretim/ticaret/ekonomi, siyaset, sosyal yaşam, kültür, sanat, spor, vb başlıklar altında) içeren bir senaryo geliştirilmiş mi?
- **Kent arşivi:** Kentin çok uzun ve çok katmanlı bir geçmişi varsa, müzeye yansıtılamayan bilgiler araştırmacılar ve meraklılar için kent arşivine aktarılıyor mu?
- Senaryo sürecinin profesyonel bir ekiple başlatılması ve sürdürülmesinin önemi biliniyor mu? Kent müzesinin belediye kadrolarıyla yürütülmesinin beklenen sonucu vermediği, çok yönlü sürecin doğru yönetilmesi konularında görüş birliği var mı?

Samsun Kent Müzesi Kronolojik Tarih bölümü

Fiziki mekân: Müze yapısı

ÇEKÜL Vakfı ve Tarihi Kentler Birliği, kent müzesi için seçilen yapıların, kent kimliğiyle özdeşleşen, tarihi bir simge eser olmasını önermektedir. Genellikle eski hükümet konağı, belediye binası ya da okul gibi büyük ölçekli kamu yapıları ile eski işlevini kaybetmiş sanayi yapıları bu amaca uygundur. Kent müzesinin tarihi bir yapıda konumlanması öncelikle bir kentsel mirasın ayağa kaldırılmasını sağlamaktadır. Tarihi yapı, müzenin vermek istediği mesajı, kentin sürekliliğini somutlaştıran bir simgeye dönüşür. »

Gaziantep Bayazhan Kent Müzesi

Samsun Kent Müzesi

Safranbolu Kent Müzesi

Müze yapısı için seçim ölçütleri

- Kent müzesi olarak düşünülen yapı, kentin simge yapılarından biri mi? Tarihsel ve kültürel değer taşıyor mu? Kentin kültürel geçmişini yansıtıyor mu?
- Kent içinde merkezi bir yerde, görünür bir konumda mı? Kentlinin müzeye kolayca ulaşma olanağı var mı?
- Yapının fiziksel nitelikleri, müze olarak kullanılmasına uygun mu? Yüzölçümü ve plan özellikleri müze işlevini karşılayabilecek durumda mı? Yapının çevresi müze yapısı ile uyum sağlayabilecek nitelikte mi? Zamanla müze büyüdükçe, yapı da gelişme potansiyeli taşıyor mu?
- İç mekân özellikleri müze içeriğinin sergilenmesine uygun mu? Kentin hikâyesini içine alabilecek ölçüde sunum olanaklarına sahip mi? Yapı, farklı mekânların ve yönlendirmelerin ziyaretçiler tarafından rahatça kullanılmasına olanak veriyor mu?
- Yapı, ziyaretçilere yönelik uluslararası ölçütleri karşılıyor mu? Müze güvenliği kolayca sağlanabilecek mi? Yapının yangın, deprem, sel gibi afetlere karşı durumu nedir? Fiziksel engelliler için güvenli, rahat dolaşılabilir ve ulaşılabilir mi?
- Müze yapısı, ek yapı birimleriyle genişleyebilir bir durumda ve konumda mı? Asansör, giriş ünitesi, yönetim mekânları, ıslak hacimler, fiziksel engellilere yönelik zorunlu ekler gibi ek donatılara elverişli mi?

Kastamonu Kent Tarihi Müzesi

(Tarihi) Müze yapısını planlamak: Müze yapısının mimari planlamasında başlıca 3 ilke öne çıkar:

1. **Konsepte uygunluk:** Müze konsepti; müze mekânlarının oluşumunu sağlayan ve planlamaya yön veren temel veridir. Kent müzesinin odaklanacağı tema, tasarım ve planlama sürecini tamamen değiştirebilir. Kültürel zenginlik ve çeşitlilik barındıran kentlerde, farklı temaları bir arada ve eşdeğerde mekâna yansıtmak gerekir. O nedenle konseptin belirlenmesi, planlamanın önemli bir parçası sayılmalıdır.
2. **Proje bütünlüğü:** Tarihi yapılar, kent müzesine dönüştürüldüğünde yalnız sergilenen objelerle değil, mekânsal varlıklarıyla da anlam taşır. Yapının mekânsal özellikleri, binanın kendisinin de bir sergi objesi olarak kullanılmasını gerektirebilir. Yapıyı evrensel restorasyon kuralları doğrultusunda hayata döndürürken, bir yandan da bir kent müzesinin gereksinimlerini karşılamak, restoratör ve mimarların karşılaştıkları ikilemlerdendir. Kimi tarihi mekânların, müzenin gereksinimleri için yeniden tasarlanması gerekirken, öte yandan da yapının bütünlüğünü korumak amacıyla el sürülmemesi gerekebilir.
3. **Disiplinlerarası uyum:** Tarihi yapının koruma/kullanma stratejisinin nasıl olacağı önemli bir karardır. Böyle durumlarda disiplinler arası işbirliği ve uyum büyük önem kazanır. Tarihi yapının doğru kullanımı için mimari tasarımdan elektrik, elektronik, mekanik donatılara, müze objelerine yönelik nem ve iklimsel koruma, havalandırma ve iklimlendirmeye kadar tüm fonksiyonların proje ile bütünleştirilmesi gerekir. Kent müzesini fiziki olarak tasarlamak, mimarlığın yanı sıra elektrik, mekanik gibi çeşitli mühendislik disiplinlerinin katılımıyla başarıya ulaşabilecek bir planlama gerektirir.

»

- Müze yapısının nasıl kullanılacağı, bölümler arasındaki bağlantılar, yapının dış mekânla kurduğu bağ ve mimari tasarım süreci; müze konseptiyle örtüşüyor mu?
- Müze, konseptten yola çıkarak bir bütün olarak kurgulanıyor mu? Kurgu ve tasarım konseptin algılanmasını sağlıyor mu?
- Bir kent müzesinin iç mekânında olması gereken bölümler oluşturulmuş mu?
 - **Karşılama alanı:** Müze ziyaretçilerinin yönlendirilebileceği, yoğun zamanlarda yığılmayı önleyecek bekleme mekânı olarak hizmet veren giriş salonu var mı?
 - **Sergi alanları:** Müze senaryosunun anlatıldığı değişmez sergileme alanına ek olarak, ziyaretçi ilgisini canlı tutmaya yarayan geçici sergiler için alanlar tasarlanmış mı?
 - **Kent belleği ve kitaplığı:** Müzede yer verilemeyen müze malzemesinin ve kaynakların ilgililere sunulacağı bir mekân düşünülmüş mü?
 - **Atölyeler:** Müze objelerinin bakımı, onarımı, korunması için gereken işlemlerin yapılacağı işlikler oluşturulmuş mu?
 - **Toplantı, etkinlik salonları:** Konferans, panel, söyleşi, okuma günleri, müze gönüllüleri ve danışma kurulu toplantıları gibi etkinlikler için mekânlar var mı?
 - **Çocuk atölyeleri:** Çocukların kent müzesi ziyaretlerinde çeşitli etkinlik ve uygulamalarla kentlerini tanıyacakları, en az bir atölye hazırlanmış mı?
 - **Dinlenme, kafeterya alanları:** Ziyaretçiler için dinlenme mekânları tasarlanmış mı?
 - **Islak mekânlar:** Ziyaretçi ihtiyaçlarına yönelik ıslak hacimler düzenlenmiş mi?

- **Hediyelik eşya satış birimi:** Müzede sergilenen objelerin, müze logolu hediyelik eşyaların, broşürlerin, kitapların satıldığı bir birim var mı?
- **Yönetim birimleri:** Müze yönetimi, uzmanları ve çalışanlarının kullanacağı bir bölüm bulunuyor mu?
- **Depolar:** Kentlilerin bağısladığı etnografik malzemelerin depolandığı, bakımının yapıldığı mekânlar ayrılmış mı?
- **Engelli donatıları:** Engelli ziyaretçiler için asansör, yönlendirme ve benzeri yardımcı kurgular yapılmış mı?

Ek yapı gereksinimleri: Müze yapılmak üzere seçilen tarihi yapının özelliklerine bağlı olarak çeşitli ek yapı sorunları ortaya çıkabilir. Tarihi yapılarda sık rastlanılan plan tipleri genellikle şunlardır:

- Mekânların orta hol ya da avlu çevresinde yerleştirildiği yapılar (eski okullar, kamusal yapılar)
- Doğrusal planlanmış yapılar (kışlalar, atölyeler)
- Küçük mekânların bir arada örgütlenmesiyle oluşan yapılar (konutlar, lojmanlar)
- Farklı boyutlardaki yapıların birbiriyle ilişkilendirilmesiyle planlanan yapı topluluklarıdır (eski tren garlarının içindeki yapılar).

Her plan tipinin kent müzesi açısından farklı olanak ve kısıtları olduğu göz önüne alınırsa, yapı elverdiği sürece mekânı, birtakım işlevlerin birbirinden ayrışmasını sağlayacak şekilde tasarlamak gerekir. Tek kütleli yapılarda, sergileme alanları ile kronolojik tarihçelerden oluşan bölümleri, yönetim alanlarını, kent kitaplığını, çocuklara yönelik etkinlik ve eğitim birimlerini ayırmak mümkün olmayabilir; bu durumda hepsini tek bir mekânda, mekânı parçalayarak yapmak söz konusu olur. Kullanılacak malzemenin niteliği de iç mekânın kullanımını yönlendirecektir.

»

Ek yapı ihtiyacını belirlerken;

- Yapının planı ve yüzölçümü sergileme, yönetim, eğitim, depo gibi farklı gereksinimler için ayrıştırılmaya uygun mu? Mevcut alan yetersiz ise ek mekânlar oluşturulmuş mu?
- Ana yapı; değişken sergi alanı, müze kitaplığı gibi işlevsel gereklilikler için yeterli mi?
- Süreç içinde kent müzesinin genişleme olasılığına karşı öngörülebilir bulunulmuş, önlem alınmış mı?
- Ana yapıda ek donatılarla işlev paylaşımı sağlanmış mı?
- Fiziksel engellilere yönelik zorunlu ekler tasarlanmış mı?

Samsun Kent Müzesi'nde iki ana yapıyı birleştiren geçici sergi alanı olarak tasarlanmış ek yapı

Samsun Kent Müzesi'nde iki ana yapıyı birleştiren geçici sergi alanı olarak tasarlanmış ek hol

Selçuk Kent Belleği

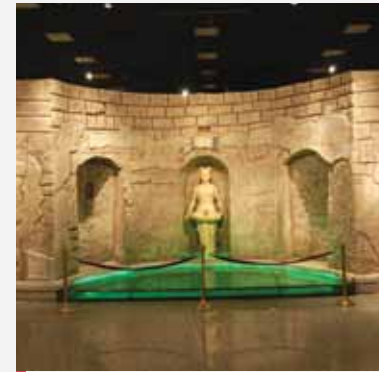
APIKAM Kent Tarihi ve Arşivi Müzesi

Bursa Kent Müzesi kafeteryası

Bursa Kent Müzesi eğitim atölyesi

APIKAM Kent Tarihi ve Arşivi Müzesi

Samsun Kent Müzesi karşılama alanı

Koleksiyon oluşturma

Kent müzesinin hedefi yerel halkın müzeye sahip çıkmasını, koleksiyon oluşturma sürecine katılmasını özendirmektir. Amaç bir müze koleksiyonu oluşturmaktan çok, koleksiyon aracılığıyla kentlilik bilinci yaratmaktır. Bu bilinci uyandırmak için gerekirse kent müzesine objelerin imitasyonu da konulabilir ve ilerde orijinali bulunduğu değiştirilir.

Araştırma

- Belediye, valilik, yereldeki kültür müdürlükleri, devlet daireleri, okullar, üniversiteler, bankalar, spor klüpleri vb.'nin elinde bulunan koleksiyonlar gözden geçirildi mi? Kentle ilgili belge ve objelerin müzeye aktarılması sağlandı mı?
- Senaryodaki her başlığa karşılık gelen objeler derlendi mi? Bulunamayan objelerin yerine imitasyonunu yaptırma ya da görselini (foto, çizim) bulma yoluna gidildi mi?
- Bağış bulunamadığında, satın alma için gerekli bütçe oluşturuldu mu?
- Hurdacılar tarandı mı?
- Uluslararası arşivlere ulaşmak için kültür ataşelikleri ile temasa geçildi?

Katılıma çağrı: Kent müzesinin kuruluşu aşamasında, halka bağışlarıyla katkıda bulunmaları için çağrıda bulunulurken, aynı zamanda kent müzesi ve katılım koşulları hakkında bilgilendirme yapılması gerekmektedir. Bağışların, büyük ölçüde oluşturulacak güvene bağlı olduğu unutulmamalıdır.

- Duyuru amacıyla mahalle, semt, belde, köy ziyaretleri, bilgilendirme toplantıları, koleksiyon ve kaynak saptama çalışmaları yapıldı mı? STK'lar ve mahalle muhtarları da bu sürece dahil edilerek katılımcı hale getirildi mi?
- Kentin etkili kişilerinin ve büyük koleksiyonerlerin bağışlarıyla öncü ve örnek olmasını sağlamak için girişimde bulunuldu mu? Büyük bağışlar medya aracılığıyla kamuoyuna duyuruldu mu?

- Kent dışındaki hemşehrilerle, hemşehri dernekleriyle ilişki kuruldu ve katılımları sağlandı mı?
- Önemli objelere sahip olduğu bilinen kişiler, bunları müzeye bağışlamaları için ikna edildi mi? Aksi halde satın alma yoluna gidildi mi?

Halkla ilişkiler, ikna ve güven oluşturma

- Halkın güvenini kazanmak için halkla ilişkiler iyi yönetiliyor mu? Ziyaretçi müzeye girerken, kendini evinde hissediyor mu?
- Halkın güven duymasını sağlamak için kısa dönemde sonuç veren, görünür işler ortaya konulmaya gayret ediliyor mu? Müzeyi çekici hale getirmek için, koleksiyonun ilk örnekleri için yakınların desteğinden yararlanılıyor mu?
- Belediye koleksiyon satın alma yoluna gidiyor mu? Müzayedelerde ortaya çıkan, ender bulunan bir belge ya da obje söz konusu olduğunda, belediye bunu koleksiyon oluşturma bütçesinden karşılıyor mu?
- Güven kazanmak için, bağışlanan objeyi yer darlığı nedeniyle depoya kaldırmak yerine, bağış yapanın görmesi için sergilenmesine özen gösteriliyor mu?
- Mahallenin ya da yerleşmenin güvenilir insanlarından, yerel önderlerden yararlanılıyor mu?

Objeye ve bağış kabul ölçütleri

- Objeye kabul sürecinde, uzmanların yardımıyla değerlendirme, eleme, sınıflandırma, bakım/onarım, düzenleme gibi aşamalar düzenlenmiş mi?
- Bağışlanan objelerin kabul edilme ölçütleri belirlenmiş mi?
- Bağışlanan obje/belge/eşyalar, tarafların imzasıyla hazırlanan tutanak ile belediye demirbaşına giriyor mu? Belediye aldığı objeyi envanterine dahil ediyor, sergileyeceği güvencesi veriyor, sergiliyor, altına bağış sahibi ailenin fotoğrafını koyuyor mu?
- Orijinali bulunamadığı durumda replikası yaptırılarak sergileniyor mu?

İç mekân tasarımı

Müze olarak seçilen tarihi yapı, işlevlendirme doğrultusunda düzenlenip onarıldıktan sonra, iç mekânın düzenlenmesine sıra gelir. Konsept ve senaryo bu aşamada da önemli ve yol göstericidir. Müzenin hangi konuları anlatacağı, hangi konunun ne kadar yer kaplayacağı senaryo sayesinde görülebilir. Plan üzerinde neyin, nerede, nasıl ve hangi yöntem ve araçlarla anlatılacağı belirlendikten sonra, projenin tasarlanma süreci başlar.

Sergileme alanlarında kullanılan panoların, sergi ve sunum araçlarının ne olacağı, nereye, nasıl yerleştirileceği, proje tasarım sürecinde belirlenir. Bu öğelerin doğru kullanımı, kent müzesini geleneksel müzelerden ayırır. Geleneksel müzelerden farklı olarak kent müzesinde, ziyaretçinin etkileşimli olarak kullanacağı bilgiler, sesli ve dokunmatik araçlarla sunulur. Büyük ya da küçük kentlerde, hikâyeyi doğru anlatmak için modern müzecilik araçlarının tamamından yararlanmak gerekir. Projeksiyonlar, ekranlar, aydınlatma ve tüm sunum araçları ile geçici sergi alanlarındaki yönlendirmeler planlanırken, kentin tüm kesimlerine hitap edecek bir müze yapıldığı hatırlanmalıdır. Kent müzelerini etnografik ve arkeoloji müzelerinden farkı, buradaki etnografik eserlerin konuşutulmasıdır. Bu yapılamadığında kent müzesi durağan bir etnografik müzeye döner.

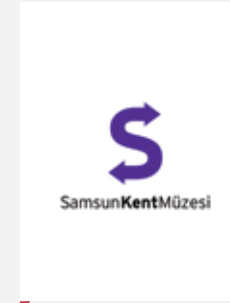
Sergi alanlarının ergonomisi

- Müzede sergileme alanına, evrensel sergileme kurallarına uygun olarak sağdan giriliyor mu? Sergi malzemesi sağ duvardan mı başlıyor?
- Vitrinlerin, köşelerdeki yarım açıların, tipografinin, kurumsal renklerin, duvarların ve döşemelerin renklerinin hepsi, kendi içinde uyumlu mu?
- Güzergâhlar ziyaretçiyi sıkmayan, aksine aydınlık ve rahatlatıcı bir şekilde mi tasarlandı? Ziyaretçinin dikkatini canlı tutmak için sürprizler düşünülmüş mü?

- Akışın doğru takip edilebilmesi için doğru yönlendirmeler yapılmış mı? Çıkış kolaylıkla görünebilir ve ulaşılabilir mi?

Kurumsal kimlik

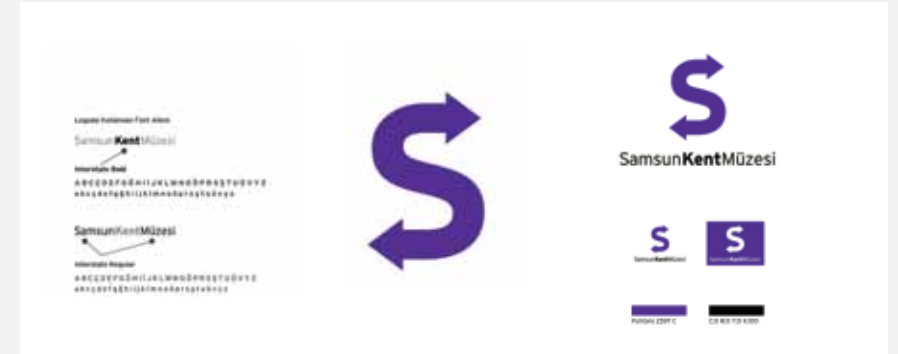
- Müzenin ambleminde, iç mekândaki bölüm başlıklarında, pano başlıkları, metinler, resim altları ve müzenin yazışma evraklarında bütünlüğü sağlayan görsel bir disiplin var mı?
- Ziyaretçi müzeye girdiğinde karşılaştığı ilk panodan itibaren sistemi kavrayabiliyor mu?
- Tipografi ve görseller algınabilir bir sadelikte mi? »

Samsun Kent Müzesi logosu

Samsun Kent Müzesi kurumsal kimlik tasarımı

Samsun Kent Müzesi kurumsal kimlik tasarımı

Sergi mekânında grafik öğeler

- Okunması ve iyi algılanması istenen görseller göz hizasında yerleştirilmiş mi?
- Panolardaki metinlerde harf boyutları ve oranları, bakış mesafesine göre ayarlanmış mı (20 m'den bakılıyorsa, harf yüksekliği 10 cm)? Metinlerdeki satır aralıklarının oranı harf yüksekliğine uygun mu?
- Alanın olanakları ölçüsünde, düz, yalın ve büyük yazı tipi kullanılmış mı? Serifli, tırnaklı yazı tiplerinden kaçınılmış mı?
- Metin başlıklarında baş harf büyük, devamı küçük harf olarak tasarlanmış mı?
- Pano metinlerinde sade, anlaşılabilir bir dil kullanılmış mı? Mesajın akılda kalıcılığını sağlamak için metin; fotoğraf, video ve 3-boyutlu canlandırmalar da dahil olmak üzere görsellerle desteklenmiş mi? Yanı sıra, dokunmatik araçlar ve müzik dinleme aygıtları kullanılmış mı?
- Grafik öğeler de olabildiğince basit ve anlaşılır mı?

Gaziantep Bayazhan Kent Müzesi

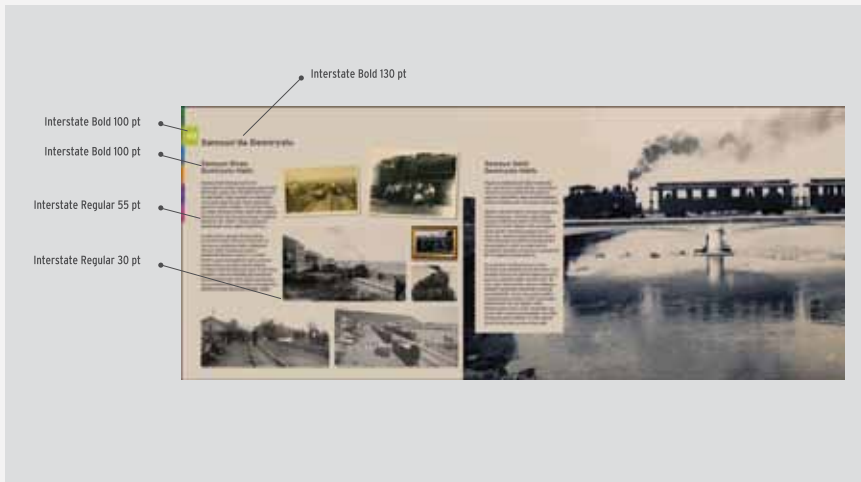
Gaziantep Bayazhan Kent Müzesi

Samsun Kent Müzesi

Samsun Kent Müzesi

Samsun Kent Müzesi pano tipografi ve görsel kullanım örneği

Samsun Kent Müzesi

Tasarım uygulama ve üretim

- Konuya göre metin ve görsel eşleşmesi yapılmış mı? Bunların panoya aktarılması ya da duvara yansıtılması için grafik tasarımları tamamlanmış mı?
- Saptanan malzeme eksikleri tamamlanmış mı? Eldeki görseller yetersizse ve anlatılan hikâye güncel fotoğraflarla desteklenebiliyorsa, uygun fotoğraf çekimleri yapılmış mı?
- Arkeolojik dönemlerin anlatımında buluntulardan yararlanılmış mı? Gerektiğinde müzelerden, ören yerleri ya da kazı alanlarından izin alınarak, nitelikli fotoğraflar çekilmiş mi?
- İhtiyaç duyulan görsel malzeme bulunamadığı zaman, hikâyeyi en iyi aktaracak yaratıcı çözümler geliştiriliyor mu? (Bir minyatür sanatçısına eser ısmarlanması gibi)
- Metinler, görseller, belge ve objeler, belli standartlara ve sergi düzeneğine uygun olarak bir araya getirilmiş mi?
- Üretilen tüm malzemelerin ayrıntıları projenin planlama aşamasında, plan üzerinde belirtilip kesitleri çıkarılmış mı? Sergileme sistemi modüler olarak tasarlanmış, vitrinler imal edilmiş mi?
- Sergilenen her nesne, nasıl kullanıldığı, ne iş gördüğü ile ilgili hikâyesi ile birlikte sunuluyor mu? Kent müzesinin etnografya müzelerinden farkını ortaya koymak için, müzeyi çok sayıda etnografik nesnelerle doldurmaktansa, hikâyesi olan eşyaların sergilenmesine özen gösterilmiş mi?

Açılış organizasyonu

Kent müzesini kamuoyuyla paylaşmak ve kentlinin ilgisini çekmek amacıyla, hediye eşyadan davetiyesine kadar kurumsal bir kimlikle düzenlenmiş, halkı merkez alan bir açılış töreni yapılmış mı?

Bursa Kent Müzesi

Bursa Kent Müzesi

Bursa Kent Müzesi

Samsun Kent Müzesi

Mardin Kent Müzesi

Kent Müzesinde İşletme, Yönetme ve Yaşatma

Kent müzelerinde yönetim ve işletim, en az konsept belirleme, senaryo yazma ve tasarım kadar, hatta çok daha önemlidir. Çünkü kent müzesinin gelişip büyümesi, kentliye mal olması ve sürdürülebilir olması işletim ve yönetim kalitesine bağlıdır. İyi işletilemeyen bir kent müzesi ya bir iki yılda çöker ya da açıldığı gibi kalır, durağan bir sergi mekânına dönüşür. Müzeyi kurmak için yüzde 30'u ise, işletmek yüzde 70'i olarak bilinir.

Kent müzeleri, belediyelerin kültür ve sanat alanında yapması gereken asli görevlerinden birisidir. O nedenle de yıllık ödeneklerinin tamamı belediyeler tarafından karşılanmalıdır. Toplum yararına kuruluşlar olduğu için kâr-zarar mantığıyla yönetilemezler. Belediye bürokratlarının da müzenin kâr odaklı bir işletme olmadığı bilincini kazanmaları sağlanmalıdır.

Gelişimi planlama

- Sürekli yenilenme ve gelişme için planlama yapılmış mı?
- Müze; mekân, kurumsal destek, bütçe ve kadro açısından organik büyümeye açık mı?

Bütçe organizasyonu

- Belediye yıllık ödeneklerin tamamını karşılamayı üstlenmiş mi?
- Bütçe organizasyonu, belediyenin kültür daire başkanlığına bağlı bir birim olarak gerçekleştiriliyor mu?

İnsana yatırım

- Müze yönetim birimlerinin personeli, kurulum aşamasından itibaren eğitimden geçiriliyor mu?
- Yaşayan, canlı ve dinamik bir müze için personele yeterince önem veriliyor mu?
- Ziyaretçilerin ve öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik düzenlenmiş bir rehberlik sistemi kurulmuş mu?

Toplumla sağlıklı ilişkiler

- Halkı müzeye çekmek, kentlinin müzeyi benimsemesini sağlamak için gereken dinamik bir halkla ilişkiler ve kurumsal iletişim faaliyeti oluşturulmuş mu?
- Sivil örgütlerle, muhtarlarla, mahallenin kadınlarıyla ilişkileri sıcak tutan ekipler var mı?
- Kent çevresindeki yerleşmelerle (ilçe, köy) sürekli teması sağlayan, araştırma yapan ekipler var mı?
- Kültür müdürlükleri ve diğer yerel yetkili makamlarla iyi ilişkiler kurulmuş mu?
- Toplumun her kesimiyle (okullar, sanayiciler, turizm büroları, STK'lar, vb) işbirliği yapılıyor mu?

Okullarla ilişkiler ve eğitim

Milli eğitim müdürlüğü ve okullarla ilişkiler için bir birim oluşturulmuş mu?

- Müzenin bir eğitimcisi var mı?
- Öğrencilerin ve okulların uğramadığı bir müzenin ayakta kalması mümkün olmadığına göre, eğitim faaliyetleri yapılıyor mu?

APIKAM İzmir Kent Müzesi: Halka açık konferans

Bursa Kent Müzesi: Çocuklarla eğitim etkinliği

Güncel sergiler

- Değişken sergiler ve etkinlikler için planlama var mı?
- Müzeyi bir kere gezen kentlinin tekrar tekrar gelmesini sağlamak amacıyla, yılda 3- 4 kez, kente dair tematik sergi düzenleniyor mu?
- Kente özgü konular seçilip belli aralıklarla sergi haline getiriliyor mu? (Örneğin; kentteki "gelin" ve düğün geleneği, gelin adetleri, çeyiz sandığı, kız isteme, gelin hamamı hikâyeleri ve bu hikâyeleri destekleyen objeler; kentin futbol takımının hikâyesi; kentin yemek kültürü, gibi).
- Bu tür sergilerin düzenlenmesi için olanak, yetki ve bütçe verilmiş mi?

Gelir getirici etkinlikler

- Kentle ilgili anı niteliğinde, ziyaretçilerin yanlarında götürebileceği hediyelik eşya üretiliyor ve satışı yapılıyor mu?
- İnsanların bir araya gelmesini sağlayan kafeterya/restoran işletiliyor mu?

Yurtdışı ilişkiler

- Dış ülkelerdeki kent müzeleriyle kültür alışverişinde bulunuluyor mu?
- Avrupa Müzeleri Birliği, Avrupa Müzeler Akademisi gibi kuruluşlara üyelik ve müze yarışmalarına katılma girişimleri var mı?

Küçük Ölçekli Kentler için Kent Müzesi Modeli

Bir kent müzesini tüm gereklerini yerine getirerek oluşturmak ve yaşatmak, çok boyutlu bir projedir. Projeye sonuna kadar destek veren bir yerel yönetim ve kent müzesine gönülden inanmış özverili bir lider kadrosu, donanımlı bir uzman ekibi,ilmek ilmek örülmesi gereken bir kentli sahiplenmesi ve kâr amacı gütmeyen bir bütçe tahsisi gerekmektedir. Küçük ölçekli kentlerde böyle bir modeli hayata geçirmek kolay olmaz.

Öte yandan her kentin ve ilçenin anlatacak özgün bir hikâyesi, kendine özgü karakteri olduğu da bir gerçektir. O nedenle küçük ölçekli kentlerde işe, bir kent arşivi, dar kapsamlı bir kent belleği oluşturarak başlamak akılcı bir yöntemdir. Kent arşivi bir kent müzesinin alt yapısının oluşturulmasına katkıda bulunur.

Kısa sürede bir kent müzesi kurma olanağının bulunmaması durumunda, eldeki eserlerin yok olmasını engellemek için hızla altyapı hazırlıklarına başlamak doğru olur. Özellikle ülkemizde, 5 yıl önce çekilen bir fotoğraftaki eserin bugün yerinde olmadığını görmek şaşırtıcı olmamaktadır. Kentlilerle güvene dayalı ilişkiler kurulduğu zaman fotoğraf, belge, bilgi ve obje toplamak hiç zor olmaz; eski evlerden hatta devlet dairelerinden mutlaka derlenebilecek malzeme bulunur.

Her ne kadar malzeme toplama aşamasından tüm derlenenleri yer darlığı nedeniyle sergilemek mümkün olmasa da, hurdacıya gitme olasılığı bulunan eşyaları mutlaka kabul etmek gerekir. Bu koşullarda depo müze oluşturarak, koleksiyonları buraya aktarmak, müze geliştikçe sergilemek uygun olur. O halde atılması gereken ilk adım, çevreyi yönlendirerek arşiv oluşturmaya gayret etmek ve belediyenin vereceği küçük bir odada, birkaç vitrinlik bir bölümde işe başlayarak müze çekirdeğini oluşturmaktır. İkinci adım ise halkın bu çabayı benimsemesidir. »

Belediyenin olanaklarının kısıtlı olduğu durumlarda, çevredeki büyük holding ve firmaların sponsorluğundan yararlanmak yoluna gidilmelidir. Kalkınma ajansları da bu tür girişimlere destek vermektedir. Ayrıca yabancı kaynaklı fonlardan, emlak vergilerinden toplanan ödeneklerle oluşan il özel idare fonlarından ve valilik bütçelerinden de mali kaynak olarak yararlanılabilir. Tarihi Kentler Birliği ve ÇEKÜL Vakfı da yönlendirici olarak girişimlere danışmanlık vermektedir.

Hiç unutulmaması gereken nokta ise kent müzelerinin, üst düzey yöneticilerin anıldığı mekânlardan çok, kent ve kentli ile ilgili hikâyelerin anlatıldığı bir mekân olmasıdır. Örneğin bir beyefendinin getirdiği bir nal ve çivisi, eğer Kurtuluş Savaşı'nda Afyon cephesinde savaşmış babasının atına ait ise ve arkasında bir döneme ait bir insan hikâyesi barındırıyorsa, müzede yer almaya hak kazanmış demektir. Böylece çivinin ve nalın dile getirdiği tarih ve yaşanmışlık karşısında, altın yaldızlı üniformalar ya da gümüş takıların değeri geride kalır. Kent müzelerinin çabası, tümüyle kent kültüründeki somut ve somut olmayan değerlerle ilgilidir.

Safranbolu Kent Müzesi

Selçuk Kent Belleği

Safranbolu Kent Müzesi

Safranbolu Kent Müzesi

Selçuk Kent Belleği

Sonuç

Günümüz dünyasında toplumun her kesiminden katılımın olmadığı projelerin başarılı olma şansı fazla değil. Özellikle yerelde herkesi işin içine katmak gerekiyor. Çağdaş yöneticilik, kargaşaya meydan vermeden, farklı görüşlerin derlenmesini, çeşitli kesimlerin fikirlerinin ve taleplerinin ortak noktada buluşturulmasını gerektiriyor. Amaçları birbiriyle pek de uyuşmayan kurumlar arasında anlaşma ve işbirliği oluşturmak, proje yöneticisinin görevlerinin başında geliyor. Örneğin belediye ile üniversite işbirliği, zorluklarına karşın son derece verimli sonuçları olan bir beraberliktir. Ancak proje yöneticisinin işbirliğinin çerçevesini ve tarafların rolünü çok iyi çizmesi gerekiyor. Özellikle kent müzesi gibi çok boyutlu bir projede, başarı akılcı işbirliklerine dayanıyor.

Kent müzesinin oluşum süreci aynı zamanda hızlı hareket etmeye de bağlı. Projenin sürüncemede kalması gerek bütçe açısından gerekse farklı kesimlerin farklı talepleri nedeniyle çözülmesi zor sorunlara yol açıyor. Kent müzesi öncelikle halkın müzesi olduğu için, projeye akılcı ve operasyonel yaklaşmak, proje tarafları arasındaki eşgüdümü sağlamak önem taşıyor. “Her kente bir kent müzesi” derken, kent müzesi girişimini doğru başlatmak, doğru uygulamak, doğru yönetmek ve gelişip yaşamasını sağlayacak şekilde doğru işletmek için gerekenleri yerine getirmek gerekiyor.

Tarihi Kentler Birliği Kent Müzeleri ve Arşivleri Kuruluş ve İşleyiş Yönergesi⁶

A- Amaç ve Kapsam

1. Kent müzelerinin kuruluş amacı; binlerce yıllık geçmişleri ve üzerinde yaşadığımız toprakların ev sahipliği yapmış olduğu uygarlıkların yaratmış olduğu kültürel birikimin taşıyıcısı olan kentlerimizin, bu uygarlıklardan kendi payına düşen mirası, modern müzecilik anlayışları doğrultusunda, teknolojinin imkânlarından da yararlanarak bugünkü kuşaklara taşıyabilmektir.
2. Bu işlev müzeciliğin günümüzde çeşitlenen sergileme yöntemlerinden seçilecek birisi ile yapılabilir. Bu yöntemler üç kategoride toplanabilir. Bunlardan birisi müzede toplanan objelerin sergilenmesidir ki, bu statik bir sergileme yöntemidir. Çünkü toplanan arkeolojik, etnografik ve her türlü tarihsel obje yerleştirildiği şekilde uzun yıllar boyunca kalmaktadır. Dolayısıyla bir süre sonra obje deposu haline gelen kurumlar oluşmaktadır. Diğer bir yöntem ise, okunur müze de denilen ve çeşitli temalar halinde elde bulunan bilginin grafize edilerek sergilenmesi demek olan yöntemdir. Bu yöntem hem daha ucuz hem de sürekli değişen temalar halinde sürekli devinen ve bilgi üreten, sonra da bunu sunan müzeler anlamına gelmektedir.
3. Bu bağlamda gerçekleştirilen sergiler sonunda ortaya çıkan sergilerde hem kent mekânının tarihsel gelişimini hem de insanların sosyal yaşamını, adetlerini, geleneklerini ve her türlü kültürel üretimlerini ele almak mümkündür.
4. Bu çalışmalar sonunda ortaya çıkacak sergiler hem gezilerek izlenebilecek hem de gerek sergi katalogları gerekse cd ortamında yayınlanmaları mümkün olacağından, eğitim amacıyla kullanılabileceklerdir. Kent müzelerinin en başta gelen amacı eğitim olduğundan bu yöntemlerle, belirtilen amacın gerçekleşme şansı daha fazla olacaktır.

5. Sergiler bilgisayar aracılığıyla internet üzerinden de sunulabileceğinden, hem kent sakinleri hem de kent dışından her isteyen kolayca ulaşması mümkün olabilecektir. Bu gerçekleştirildiğinde müzeler aracılığıyla kentlerin tanıtımları daha hızlı ve etkin bir şekilde yapılabilecektir.
6. Bu amaç ve yöntemler bağlamında çalışabilmek için müzelerin, her kentin tarihsel ve kültürel geçmişini yansıtan arşivlere sahip olması vazgeçilmezdir. Bu arşiv tahmin edileceği üzere kentin belleği demek olan Kent Arşivleridir.
7. Arşivde derlenecek malzeme başta dökümanlardır. Ulusal arşivlerden mikrofilm veya başka yollarla derlenmeleri mümkündür. Bunun dışında kentlilerin elinde bulunan belge, fotoğraf vb. malzemenin derlenmesi şarttır. Bu ya bağış kampanyalarıyla gerçekleştirilebilir veya asılları sahiplerinde kalmak üzere kopyaları alınabilir. İkinci yol daha gerçekçidir.

B- İşleyiş

1. Kent müzeleri ve arşivleri politik kaygılarla oluşturulmamalıdır. Her kentin kültürel ve tarihsel birikimini hiçbir ayrıma tabi tutmadan derlemeli ve sunmalıdır.
2. Aynı şekilde sergiler her hangi bir çarpıtma girişimi olmadan o kentin birikimini ortaya konulabilen en zengin şekilde sunmayı amaçlamalıdır.
3. Müzeler her hangi bir kişinin veya zümrenin çıkarlarının aracı değildir. Bu amaçla kullanılmaları düşünülemez.
4. Her kentin kapasitesine göre uygun bir mekânda kurulmaları gereklidir.
5. Müze ismi kullanıldığında obje müzeciliği yapılmaya bile Anıtlar ve Müzeler Müdürlüğü'nün özel müzeler hükümlerine göre çalışılacak olduğundan Kültür Bakanlığı'nın ilgili biriminden izin almak gereklidir. Bu durumda en yakın arkeoloji müzesinin denetimleri bağlamında çalışmak zaten yasa gereğidir.

⁶Tarihi Kentler Birliği, 14 Eylül 2002 tarihli Edirne Toplantısı'nda TKB Meclisi tarafından kabul edilmiştir.

Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik⁷

(Resmi Gazete Tarihi: 22.01.1984 Resmi Gazete Sayısı: 18289)

Amaç

Madde 1- (Değişik:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete)

Bu Yönetmeliğin amacı, 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamına giren taşınır kültür ve tabiat varlıklarından meydana gelen özel müzelerin kuruluş, görev, yönetim, gözetim, denetim şekil ve şartlarını belirlemektir.

Kapsam

Madde 2- Bu yönetmelik kendi hizmet konularında veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için özel müzeye sahip olan ve özel müze kurmak isteyen bakanlıkların, kamu kurum ve kuruluşlarının, gerçek ve tüzel kişilerin ve vakıfların uymak zorunda oldukları esaslar ile bunların görev ve sorumluluklarını kapsar.

Dayanak

Madde 3- Bu yönetmelik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 24 ve 26 ncı maddeleri gereğince hazırlanmıştır.

Özel Müze Kurma Hakkı

Madde 4- (Değişik:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete)

Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığından izin almak şartıyla kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit taşınır kültür ve tabiat varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve özel müzeler kurabilirler.

Başvuru

Madde 5- Özel Müze kurmak isteyenler kurulacak müzenin kuruluş amaçları ve faaliyet konularını belirten bir yazı ile Kültür ve Turizm Bakanlığına başvururlar.

Bu yazıya aşağıdaki belgeler eklenir.

a) Müze olarak kullanılacak binanın 1/100 ölçekli planı,

b) (Değişik:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete) Binanın

adresi ile tapu kaydı veya intifa, irtifak hakkı veya kira sözleşmesi gibi haklarla en az on yıl kullanma iznini gösteren belge örneği,

c) Mevcut kültür ve tabiat varlıklarının sıra numarası, adı, cinsi ve ölçülerini belirtir bir listesi,

d) Tüzel kişilerin yetkili organlarından alınmış karar veya onay.

Müze Yeri

Madde 6- Müze olarak kullanılacak binanın;

a) Müstakil bir yapı veya ayrı bir bölüm olması,

b) Mevcut kültür ve tabiat varlıklarının teşhirine, depolanmasına ve grup ziyaretlerine uygun olması

c) Kültür ve tabiat varlıklarının sağlıklı bir şekilde korunmasına uygun olması,

d) Gerektiğinde kültür ve tabiat varlıklarının bakımının yapılabilceği bir atölyenin bulunması,

e) Ziyaretçilerin müracaat, dinlenme yeri, tuvalet ve diğer zaruri ihtiyaçlarını karşılayabilecek tesislerin bulunması,

f) Yangına, sabotaja ve hırsızlığa karşı emniyet tedbirlerinin alınmış olması gerekmektedir.

Değerlendirme

Madde 7- Başvuruyu alan Kültür ve Turizm Bakanlığı durumu bu yönetmelik hükümlerine göre inceler. Değerlendirme yapılırken sergilenecek eserlerin bir müze için yeterli nicelik ve nitelikte bulunması, müzenin sürekli hizmet vereceğinin sağlanmış olması hususları da dikkate alınır. Sonuç olumlu görüldüğü takdirde özel müze açma izni verilir.

(Değişiklik: 24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete) Gerçek ve tüzel kişilerle vakıflar tarafından kurulacak müzelerin faaliyet konuları ve alanları, yapılacak başvuruda beyan olunan istekleri değerlendirilerek Kültür ve Turizm Bakanlığına verilecek izin

»

⁷<http://teftis.kulturizm.gov.tr/TR,14444/ozel-muzeler-ve-denetimleri-hakkinda-yonetmelik.html>
(Bu mevzuat sayıları Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından derlenmekte ve güncellenmektedir.)

belgesinde belirlenen konu alanına inhisar etmek şartı ile her çeşit taşınır kültür ve tabiat varlığı bulundurabilir ve teşhir edebilirler.

Müze Görevlileri

Madde 8- Özel müze açmalarına izin verilenler müzenin özelliğinin gerektirdiği nitelik ve nicelikte uzman personel ile yeteri kadar bekçi görevlendirmek zorundadırlar.

Envanter Kayıtları

Madde 9- (Değişik:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete) Özel müzede bulunan kültür ve tabiat varlıkları Bakanlıkça uygun görülecek ve noterden tasdikli iki nüsha halinde tanzim edilecek envanter defterlerine özel müze uzmanlarınca kaydedilir. Bu defterlerden bir nüshası, özel müzenin denetim açısından bağlı olduğu müzeye verilir.

Yeni Kültür ve Tabiat Varlıklarının Alımı ve Kaydı

Madde 10- (Değişik:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete) Kültür ve tabiat varlıklarını öncelikli satın alma yetkisi Devlet müzelerine aittir. Özel müzelere yeni alınan kültür ve tabiat varlıkları en geç otuz günlük sürede her iki envanter defterinin devam eden sıra numarasına uyularak usulüne göre kaydedilir. Bir envanter numarasına birden fazla kültür ve tabiat varlığı kaydedilemez.

Özel müzeler, koleksiyonlarındaki her türlü taşınır kültür ve tabiat varlığını, Bakanlıktan onay almak ve koleksiyonun bütünlüğünü korumak şartı ile kendi aralarında değiştirebilir veya satabilir. Satın almada öncelik Bakanlığa bağlı müzelere ait olup satış ve değiştirme işleminden on beş gün önce, denetim açısından bağlı bulunduğu müze müdürlüğüne konuyla ilgili kültür ve tabiat varlıkları hakkında satış veya devir sözleşmesi örneği gönderilerek haber verilir.

Denetim

Madde 11- (Değişik:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete) Özel müzeler, denetim açısından bağlı bulunduğu müze müdürlüğü uzmanları tarafından, yılda en az bir defa denetlenir. Özel müze yetkilileri, denetim esnasında istendiği takdirde, her türlü bilgi ve belgeyi vermekle yükümlüdürler.

Denetlemelerde özel müzedeki kültür ve tabiat varlıklarının sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirlerin alınıp alınmadığı, ayrıntılı envanter bilgilerinin olup olmadığı incelenir. Denetleme raporu üç nüsha olarak düzenlenir. Tespit edilen aksaklıklar kültür ve tabiat varlıklarının güvenliğini ve sağlığını ciddi biçimde tehlikeye atmayacak nitelikte ise rapor özel müzeye tebliğ edilerek en geç iki ay içerisinde aksaklıkların düzeltilmesi istenir. İki aylık sürenin sonunda yeniden denetim yapılır ve nihai raporun bir nüshası özel müzeye verilir, bir nüshası denetlemeyi yapan ilgili müzede saklanır, bir nüshası da usulüne uygun olarak düzenlenmiş özel müze istatistik formu ile beraber yıl sonunda Bakanlığa gönderilir.

Madde 12- (Değişik:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete) Özel Müzelerin 2863 sayılı Kanun ve Yönetmelik hükümlerine uymadıklarının tespit edilmesi halinde izinleri Kültür ve Turizm Bakanlığınca iptal edilir.

Kapanan veya Taşınması Gereken Özel Müzeler

Madde 13- (Değişik:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete) Kapanacak veya taşınacak özel müzeler, durumu en az otuz gün önce yazılı olarak Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirirler. Kapanan, taşınan veya Bakanlıkça izinleri iptal edilen özel müzelerde bulunan kültür ve tabiat varlıkları denetim yönünden bağlı oldukları müze müdürlüğü uzmanlarınca incelenir. Devlet müzelerine alınması uygun görülenler, bağış yoluyla veya 13/8/1984 tarihli ve 18488 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik hükümleri uyarınca tespit edilecek bedel üzerinden Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müzelere kazandırılır. Bu müzeler, Bakanlıkça uygun görülmesi halinde kültür ve tabiat varlıklarını başka bir özel müzeye devredebilirler.

Özel müze olarak kullanılan binadan, önleyemedikleri sebeplerden dolayı veya kullanma haklarının sona ermesi nedeniyle taşınmak zorunda kalanlar, belirledikleri yerin Bakanlıkça uygun görülmesi ve nakliye ve depolama masrafları kendilerince karşılanmak

»

kaydıyla taşınabilirler. Bu durumda faaliyetlerine ara vermeleri halinde, izinleri, Bakanlıkça uygun görülecek yeni bir müze binası bulununcaya kadar dondurulmuş sayılır. İznin dondurulmuş sayıldığı sürenin bir yılı aşması ve yeniden faaliyete geçilmemesi halinde özel müze açma izni iptal edilir.

Eserlerin Müze Dışına Çıkarılmaması

Madde 14- Özel Müzeler müze binası dışında eser bulunduramazlar ve depo meydana getiremezler.

Özel müzelerin başka bir yapıya taşınması ve eserlerin bu müze dışında geçici olarak sergilenmesi Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine bağlıdır.

Bakanlık Yardımı

Madde 15- Özel Müzeler Kültür ve Turizm Bakanlığından ilmi ve teknik konularda yardım isteyebilirler.

Giriş Ücreti

Madde 16- Özel müzelere giriş için ziyaretçilerden ücret alınabilir. Bu ücret, Kültür ve Turizm Bakanlığı müzeleri için tayin edilen azami giriş ücretinden fazla olamaz.

Yasaklar

Madde 17- (Değişik:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete) Güveni kötüye kullanma, zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, görevi kötüye kullanma, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devletin sırlarını açığa vurma, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti yaparak, kullanılmasını kolaylaştırma ve kullanma, satın alma veya bulundurma, kaçakçılık suçları ile 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 10/7/2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçaklılıkla Mücadele Kanunu ve 13/11/1996 tarihli ve 4208 sayılı Kanunda, 12/6/1933 tarihli ve 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakebesi Hakkında Kanunda belirtilen suçlardan,

ertelenmiş veya affa uğramış olsalar dahi, hüküm giymiş şahıslar ile korunması gerekli taşınır kültür varlığı koleksiyoncusu iken kendi isteği dışında bir nedenle belgesi iptal edilenler, özel müze açamazlar ve özel müzelerde çalışamazlar. Özel müze sahipleri başvuru esnasında, bunların murisleri ise özel müzeye ait hak ve sorumlulukların kendilerine intikalinden itibaren üç iş günü içinde adli sicil kayıtlarını, Bakanlığa verirler. İlgililer Bakanlıkça gerekli görülmesi halinde adli sicil kayıtlarını belgelemekle yükümlüdürler.

Gözetim

Madde 18- (Değişik:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete) Özel müzeye ait kültür ve tabiat varlıklarının harap olması, kırılması, kaybolması, çalınması gibi durumlarda olay en geç üç iş günü içerisinde ilgili mercilere ve Kültür ve Turizm Bakanlığına belgeleri ile duyurulur. Bakanlıkça gerekli inceleme ve soruşturma yapılır.

Özel müze sahibi gerçek kişinin ölümü halinde özel müzeye ait hak ve sorumluluklar varislerine intikal eder. Durum, varisler tarafından veraset ilamı ile birlikte dört ay içinde, özel müzenin denetim açısından bağlı olduğu müze müdürlüğüne bildirilir.

Kaldırılan Hükümler

Madde 19- Bu yönetmelikle 18.10.1980 gün ve 17129 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Özel Müze Yönetmeliği” yürürlükten kaldırılmıştır.

(Ek:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete)

Modern Eser veya Eşya Müzeleri

EK MADDE 1 – (İptal; 19/01/2012 tarih ve 28178 sayılı Resmi Gazete) yürürlükten kaldırılmıştır.

Geçici Madde 1- Bu yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten önce kurulmuş veya açılmış olup da Kültür ve Turizm Bakanlığından izin almamış bulunan özel müzeler, yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonra 6 ay içerisinde bu yönetmelik hükümlerine durumlarını uydurarak izin belgesi almak zorundadırlar.

»

Kent Bellek Merkezleri: Türleri ve Tanımları

Geçici Madde 2- (Ek:24/11/2006 tarih, 26356 sayılı Resmi Gazete) 2863 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca hazırlanan yönetmelik yayımlanıncaya kadar bu konuda yapılacak başvurular bu Yönetmelik kapsamında değerlendirilir. Bu müzelerle ilgili envanter, denetim ve sergileme konusunda bu Yönetmeliğin Ek 1 inci maddesinin son fıkrası hükmü uygulanır.

Yürürlük ve Yürütme

Madde 20- Bu yönetmelik yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

Madde 21- Bu yönetmeliği Kültür ve Turizm Bakanı yürütür.

Bu madde hükmüne göre kurulan özel müzelere talepleri halinde envanterlerinin en az yarısının ülkemizin kültür ve sanatı ile ilgili eserlerden oluşması ve desteklenmesinin Bakanlıkça uygun görülmesi halinde bu Yönetmelikte belirlenen usul ve esaslara göre özel müze belgesi verilebilir. Bu müzelerin envanterleri işin mahiyetine göre Bakanlıkça belirlenecek usul ve esaslara göre yapılır. Denetimleri, beş yılda bir gerçekleştirilir.

Bakanlıkta müzenin envanteri ile ilgili yeterli uzman bulunmaması halinde masrafları müzece karşılanmak kaydı ile envanter denetimleri, konusunda uzman kişilere yaptırılabilir.

Bakanlıktan izin alınması ve belirlenen koşullara uyulması kaydı ile Bakanlığa, özel müzelere veya koleksiyonere ait kültür ve tabiat varlıkları, bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen müzelerde altı ayı geçmemek kaydıyla sergilenabilir. Bakanlıktan izin alınmaksızın bu madde kapsamındaki müzelerde herhangi bir şekilde kültür ve tabiat varlığı bulundurulduğunun tespiti halinde 2863 sayılı Kanunun ilgili hükümleri uyarınca işlem yapılır.

Müze: Uluslararası Müzeler Konseyi ICOM'un, 1995'te Hollanda'da toplanan 18. Genel Kurulunu takiben yayınlanan Sonuç Bildirgesi'nde müze şu sözlerle tanımlanır: "Toplumun ve gelişimin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir kurumdur" (Atagök ve diğerleri 1999, 6).

Kent müzesi: Dünyanın çeşitli yerlerinde "kent tarihi müzesi", "kent müzesi", "belediye müzesi", "kentsel gelişme müzesi" gibi adlarla anılan bu müzeler, kent kimliğini ve kentlilik bilincini geliştiren, kentte yaşayan değişik etnik, dinsel, kültürel, toplumsal gruplar arasında karşılıklı anlayış, karşılıklı saygı ve ortak yaşam kültürünü güçlendiren, bir sivil platform oluşturarak kentlilerin kentteki tarih mirasını korunmasında aktif bir rol oynayan, kentin sorunlarına çözüm bulma kapasitesini artıran ve kentin tanıtımına yardımcı olan kurumlardır.

Etnografya müzesi: Farklı halkların kültürlerini tanıtmak amacıyla gelenek, görenek, giysi ve gündelik hayat ile ilgili çeşitli nesnelerin sergilendiği müzelerdir.

Arşiv: Arşiv, bireylerin veya kuruluşların faaliyetleri esnasında ürettikleri, her türlü yasal hak ve ödevlerini koruyan ve ispatlayan belge ve bilgidir. Arşiv, ulusların ve toplumların belleğini oluşturmak, insan eylem ve işlemlerinin kanıtlarını sağlamak, yönetimi desteklemek, vatandaşların resmi bilgiye ve tarihlerine ilişkin belgelerine erişim haklarını garanti altına almak ve "eğitmek" olmak üzere daha geniş bir alanda da tanımlanabilir.

Kent Arşivi: Yerel yönetimlerde (özellikle belediyelerde) oluşan

»

kentin geçmişine ve bugününe ait her türlü bilgi malzemesinin derlenip korunduğu, koleksiyon olarak da kente ilgili farklı kurum ve koleksiyoncuların belge-bilgi kaynağından beslenen bir kurumdur. Avrupa’da kent arşivleri bazı yerlerde bölgeselleşmiştir. Örneğin Westfalya kent arşivi, 13 ilçe ve belediyenin arşivi birleştirilerek kurulmuştur.

Kütüphane: Belirli ve sınırlı bir çevrenin ya da herkesin yararlanması için, yazılı, basılı, görsel-işitsel ve çizgisel her türden yayınları toplayan, düzenleyen, en elverişli yararlanma ortamını yaratacak araçları ve yöntemleri kullanarak çevresindekilere ulaştıran kuruluştur. (Baysal, 1982:1)

İhtisas Kütüphanesi: İhtisas kütüphaneleri özel araştırma kütüphaneleri kapsamında ele alınan ve belirli bir konuda veya alanda uzmanlaşmış bilgi merkezleridir. Birbirini tamamlayan, destekleyen ve birbirleri ile ilgili konularda araştırmaya yardımcı olan kaynakları bulunduran, koleksiyonunu hizmet sunduğu kullanıcı grubunun gereksinimlerine göre şekillendiren bilgi merkezleridir. Kent ihtisas kütüphanelerinde ise kentin yerel kültür ve el sanatlarına ilişkin her türlü basılı ve elektronik belge yer almak durumundadır.

Müze Kütüphanesi: Bağlı bulundukları müzenin uzmanlık alanları ve koleksiyonları doğrultusunda koleksiyon geliştirerek, müze bilgi ortamının zenginleşmesine hizmet veren kütüphanelerdir. Bu kütüphaneler, müzelerin temel tamamlayıcılarıdır. Müze kütüphanelerinin ilk örneğine 1753 yılında kurulan British Museum’da rastlanır; onu 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıl başlarında ABD’de kurulan kütüphaneler izler. 19. Yüzyıldan itibaren müze kütüphaneleri müzelerin temel bölümlerinden biri haline gelir.

Müze kütüphanelerinin öncelikli amaçları kurumun etkinlik alanını, sundukları bilgi hizmeti ile desteklemektir. Müzenin uzmanlık alanında yüzlerce farklı nesneye ilişkin görsel ve yazılı bilgi kaynağına sahip olduklarından müze koleksiyonunun sınırlılıklarını giderirler. Etkin bir şekilde işleyen müze kütüphanesi, müze ziyaretçilerinin ve araştırmacılarının müze koleksiyonlarına ilişkin bilgi ihtiyaçlarını karşılarken, müze personeli için de belgeleme, sergileme, koruma, eğitim ve araştırma gibi müzecilik uygulamalarını destekleyici kaynak oluşturur.

Müze kütüphaneleri bu işlevinin yanında, müzenin yaptığı etkinliklere ve müzenin tarihine ilişkin tanıtıcı yayınları ile müzenin kendi yayınlarını koleksiyonlarında barındırarak, müzenin basılı kurumsal belleğinin korunması ve yaşatılmasına da hizmet ederler.

Kaynakça

Atagök, Tomur ve diğerleri (1999), Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
Baysal, Jale (1982), Kütüphanecilik Alanında Yeni Kavramlar Araçlar Yöntemler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul
Demir, Canan (1998), “Müze Pazarlaması”, yüksek lisans tezi, Eskişehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
Tüzün, Ahmet Bülent (2010), “Modern Müze İşletmeciliği”, yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı, Adana

